Wetenschapswinkel

Naar een dorpscoöperatie in Nieuw-Dordrecht

Albert Aalvanger MSc.

rapport 299
september 2013

WAGENINGEN UR
For quality of life

Wetenschapswinkel

Naar een dorpscoöperatie in Nieuw-Dordrecht

Albert Aalvanger MSc.

rapport 299
september 2013

WAGENINGEN UR
For quality of life

Colofon

Titel	Naar een dorpscoöperatie in Nieuw-Dordrecht
Trefwoorden	Dorpscoöperatie, dorpsraad, lokale overheid, bestuur, leefbaarheid, dorpen, gemeenschappen, verenigingen, coöperatie, Nieuw-Dordrecht, Drenthe, Emmen Revisited
Keywords	Village cooperative, village council, local government, governance, quality of life, villages, communities, associations, cooperation, Nieuw-Dordrecht, Drenthe, Emmen Revisited
Opdrachtgever	Plaatselijk Belang Nieuw-Dordrecht
Projectuitvoering	Albert Aalvanger MSc.
Projectcoördinatie	Albert Aalvanger MSc.
Financiële ondersteuning	Wageningen UR, Wetenschapswinkel
Begeleidingscommissie	Herman Reurink – Plaatselijk Belang Nieuw-Dordrecht Ton Sleeking – Wethouder Gemeente Emmen Wobbe Katoen – Emmen Revisited/Dorpsteam Nieuw-Dordrecht Anne-Liesbeth Koster – Koninklijke Nederlandse Heidemaatschappij (KNHM) Herman Lubbers – Dorpsraad Zwartemeer Sabine Lutz – Share Foundation Albert Aalvanger – Leerstoelgroep Strategic Communication, Wageningen University Raoul Beunen – Leerstoelgroep Strategic Communication, Wageningen University Gerard Straver – Wageningen University & Research centre, Wetenschapswinkel

Fotoverantwoording	De foto's, kaartjes en figuren zijn vervaardigd door de auteurs of de meewerkende studenten, tenzij anders aangegeven
Vormgeving	Wageningen UR, Communication Services
Druk	RICOH, 's-Hertogenbosch
Bronvermelding	Verspreiding van het rapport en overname van gedeelten eruit wordt aangemoedigd, mits voorzien van deugdelijke bronvermelding
ISBN	978-94-6173-186-9

Wageningen UR, Wetenschapswinkel rapport 299

FSC
www.fsc.org
MIX
Papier van verantwoorde herkomst
FSC® C007048

Naar een dorpscoöperatie in Nieuw-Dordrecht

Rapportnummer 299

Albert Aalvanger MSc.

Plaatselijk Belang Nieuw-Dordrecht
p/a Vastenow 12
7885 AL Nieuw-Dordrecht
pbnd@hetnet.nl

Plaatselijk Belang Nieuw-Dordrecht is de belangenvertegenwoordiger van de inwoners van Nieuw-Dordrecht. Op initiatief van het Plaatselijk Belang worden diverse sociale activiteiten ondernomen met en voor de bewoners en wordt gewerkt aan het verbeteren van de ruimtelijke inrichting van het dorp. Daarnaast is het Plaatselijk Belang aangemerkt als 'Erkend Overlegpartner' van het college van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Emmen.

Wageningen UR, Leerstoelgroep Strategic Communication
Postbus 8130
6700 EW Wageningen
(0317) 48 43 10
info.cpt@wur.nl
www.wageningenur.nl/com

De leerstoelgroep Strategic Communication van Wageningen UR bestudeert de dynamiek en de gevolgen van strategische communicatie door organisaties en burgers. Het richt zich op de processen waardoor publieke beelden, debatten, opvattingen en gebruiken tot stand komen, en op de wijze waarop deze kunnen worden beïnvloed door communicatie professionals.

Inhoud

Voorwoord **7**

Samenvatting **9**

Summary **11**

1 Inleiding **13**
1.1 De aanleiding voor het onderzoek 13
1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen 15
1.3 Onderzoeksactiviteiten en -methoden 16
1.4 Leeswijzer 19

2 Theoretisch kader **21**
2.1 Inleiding 21
2.2 De verschillende redenen voor betrokkenheid bij het proces 21
2.3 Het beïnvloeden van het onderhandelings- en leerproces 22
2.4 Conclusie 23

3 De onderzoeksresultaten **25**
3.1 Inleiding 25
3.2 De meerwaarde van een dorpscoöperatie voor Nieuw-Dordrecht 25
3.2.1 Urgente sociale en ruimtelijke problemen 25
3.2.2 De bekendheid van het Dorpsprogramma bij de bewoners 27
3.2.3 De beelden binnen de regiegroep over de insteek van de dorpscoöperatie 28
3.3 Het verloop en eigenaarschap van het proces 29
3.3.1 De rol van gevestigde partijen in het proces 29
3.3.2 De rol van de kopgroep in het proces 31
3.3.3 De ideeën over de organisatievorm op lange termijn 31
3.4 De onderlinge relaties tussen de betrokken partijen 31
3.4.1 De rol van het Plaatselijk Belang in Nieuw-Dordrecht 32
3.4.2 De relatie tussen de dorpsbewoners onderling 32
3.4.3 De relatie tussen Nieuw-Dordrecht, de Gemeente Emmen, Emmen Revisited en de dorpscoördinator 32
3.4.4 De raakvlakken van de dorpscoöperatie met bestaande organisaties 33

4 Conclusie **35**

5 Aanbevelingen **39**

Literatuurlijst **41**

Voorwoord

Toen ik in 2006 wethouder werd, met onder andere het samenwerkingsverband Emmen Revisited in portefeuille, heb ik gezegd dat ik na afloop van mijn periode als wethouder graag in de krant zou zien staan: 'Hij schafte de inspraak af'.
Inspraak gebeurt achteraf en reageert op zaken die door een ander zijn bedacht. Als na bijna acht jaar bezig zijn met dorpen en wijken één ding helder is, dan is het wel dat veranderingen van onderaf de meeste kans van slagen hebben. De gemeente kan zoveel willen, als er geen draagvlak is, zal het niet lukken. Anderzijds: bewoners kunnen veel meer dan ze soms zélf denken. Leefbaarheid betekent thuis kunnen komen in je eigen dorp of wijk. En in je eigen thuis wil je toch zélf beslissen wat daar gebeurt?
Het onderzoek van de Wetenschapswinkel laat ons zien welke valkuilen er zijn bij het streven naar grotere zeggenschap van bewoners. Het kan ons helpen ons doel te bereiken: we kunnen het alleen maar samen!
Mijn dank gaat uit naar een ieder die hieraan een bijdrage heeft geleverd.

Ton Sleeking
Wethouder Gemeente Emmen

Een van de vier entrees van het dorp.

Samenvatting

Dit onderzoek gaat over het gezamenlijk ondernemen van activiteiten en initiatieven door de inwoners van Nieuw-Dordrecht en de rol die een dorpscoöperatie hierin kan spelen. Plaatselijk Belang Nieuw-Dordrecht is de belangenvertegenwoordiger van de inwoners van Nieuw-Dordrecht. Op initiatief van het Plaatselijk Belang worden sociale activiteiten ondernomen en wordt gewerkt aan de ruimtelijke inrichting van het dorp. Daarnaast is het Plaatselijk Belang aangemerkt als 'Erkend Overlegpartner' van het college van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Emmen.

Het Plaatselijk Belang wil graag dat de inwoners van Nieuw-Dordrecht gezamenlijk aan de slag gaan met activiteiten die de sociale samenhang en leefbaarheid in het dorp vergroten. De organisatie denkt dat een dorpscoöperatie een goed middel kan zijn om dit te stimuleren. Het idee van een dorpscoöperatie is ontstaan tijdens het traject van Emmen Revisited voor het opstellen van het Dorpsprogramma. De coöperatie zou volgens het Plaatselijk Belang kunnen bijdragen aan het concretiseren en uitvoeren van de doelen en maatregelen uit dit programma. Bovendien zou het stimuleren van eigen initiatief door bewoners sociale en economische meerwaarde kunnen opleveren en hun zeggenschap over bestedingen en de uitvoering van werkzaamheden kunnen vergroten. Omdat Plaatselijk Belang niet weet hoe het proces op gang gebracht kan worden en waarmee rekening gehouden moet worden, is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd:

> **Hoe kunnen de inwoners van Nieuw-Dordrecht gestimuleerd worden gezamenlijk activiteiten te ondernemen die bijdragen aan de sociale samenhang en leefbaarheid in het dorp en welke rol kan de oprichting van een dorpscoöperatie hierin spelen?**

De zoektocht naar nieuwe samenwerkingsvormen vraagt om inzicht in de bestaande context
In de aanloop naar de oprichting van de dorpscoöperatie zijn veel verschillende partijen betrokken, met ieder hun eigen ideeën, wensen en belangen. Om nieuwe ideeën en samenwerkingsvormen te ontwikkelen en succesvol te introduceren, is het goed inzicht te hebben in de bestaande context waarin de beoogde veranderingen ingebed moeten worden. Deze context wordt gevormd door de verschillende perspectieven, ideeën, onderlinge relaties, identiteiten en visies op processen en ontwikkelingen van álle betrokken partijen. Daarom is een literatuurstudie uitgevoerd naar de zogenaamde *framing*-benadering. Met deze benadering is de bestaande context geanalyseerd en onderzocht op welke manier de betrokken partijen het proces proberen te beïnvloeden. In het bijzonder is gekeken naar de manier waarop de betrokkenen betekenis geven aan het probleem dat voorligt, de onderlinge relaties en eigen identiteit, en het verloop van het onderhandelingsproces. Op basis van de literatuurstudie zijn interviews gehouden met sleutelfiguren; mensen met bijzondere kennis over Nieuw-Dordrecht en de ontwikkelingen die op het dorp afkomen. Tijdens bijeenkomsten van de betrokken organisaties en bewonersgroepen, is gekeken hoe over de oprichting van een dorps-coöperatie is gesproken en zijn de resultaten van het onderzoek tijdens discussies ingebracht om de betrokken partijen te helpen bij het uitzetten van de strategie. Daarnaast is met Plaatselijk Belang gereflecteerd op de onderzoeksresultaten.

Het Wetenschapswinkelproject 'Naar een dorpscoöperatie in Nieuw-Dordrecht' vormt hiermee onderdeel van een langdurig proces waarin verschillende partijen met elkaar nadenken over een geschikte structuur om samen te werken en hier, al doende, over willen leren. Het onderzoek laat zien welke mogelijkheden er zijn om samen te werken, hoe deze aansluiten op de huidige gang van zaken en met welke valkuilen de betrokken partijen rekening moeten houden. Het Wetenschapswinkel-onderzoek krijgt een vervolg door het Activerend Bewonersonderzoek dat door projectbureau STAMM wordt opgezet.

De meerwaarde van een dorpscoöperatie voor Nieuw-Dordrecht
Veel inwoners van Nieuw-Dordrecht zetten zich actief in voor het dorp. Ze zijn betrokken bij diverse verenigingen, organiseren allerlei activiteiten voor het dorp en daarbuiten en werken aan plannen

om van het dorp een aantrekkelijke woonomgeving te maken. Er zijn echter ook zaken die niet of te weinig opgepakt worden. Op sociaal gebied gaat het bijvoorbeeld om het alcohol- en drugsgebruik en de overlast die veroorzaakt wordt door jongeren. Ook het vervallen Groene Kruis-gebouw wekt ergernis bij de bewoners. Verder wordt geconstateerd dat verenigingen en professionele organisaties (woningstichting, welzijnsorganisaties, etc.) in het dorp onderling onvoldoende samenwerken. Aangezien een dorpscoöperatie veel raakvlakken zou kunnen hebben met de reeds aanwezige (professionele) organisaties, wordt het als noodzakelijk gezien deze te betrekken in het proces. Een dorpscoöperatie zou bovendien de onderlinge samenwerking kunnen verbeteren. De professionele organisaties hebben een belangrijke rol bij het aanpakken van problemen die bewoners ervaren. In de beleving van bewoners staan de organisaties te ver af van het dorp en weten niet goed genoeg wat er speelt. De dorpscoördinator is wél bij iedereen bekend en wordt gezien een belangrijk contactpersoon die bewoners of verenigingen de weg kan wijzen naar instanties.

Het eigenaarschap van het proces en onderlinge relaties
Over het eigenaarschap van het proces lopen de ideeën van de sleutelfiguren uiteen. Het Plaatselijk Belang is weliswaar de belangenvertegenwoordiger van de inwoners van Nieuw-Dordrecht, maar wordt niet door iedereen gezien als de meest geschikte trekker voor het proces. Wat de organisatie doet, is volgens de sleutelfiguren te weinig zichtbaar. Ook voor Gemeente Emmen en Emmen Revisited lijkt geen directe rol weggelegd.

Om over oude conflicten heen te stappen, zou het volgens sommige sleutelfiguren goed zijn als een groep jonge inwoners het voortouw neemt. Bovendien zullen bewoners actief benaderd moeten worden, aangezien ze niet uit zichzelf op de voorgrond treden. In de groep bewoners die aan de slag gaat met het Activerende Bewonersonderzoek, is wel veel energie aanwezig om het dorp in te gaan en is zelf het initiatief genomen voor het opstellen van een memo en vragenlijst voor het onderzoek.

Conclusie
Uit de interviews met de sleutelfiguren, discussies tijdens bijeenkomsten en gesprekken met bewoners blijkt dat veel sociale en economische meerwaarde gecreëerd kan worden door de samenwerking tussen organisaties en verenigingen te verbeteren. Partijen die op dit moment al actief zijn in Nieuw-Dordrecht, richten zich vaak op hun eigen belangen en werkzaamheden. Door onderling afstemming te zoeken, wordt meer inzichtelijk waar iedereen mee bezig is, wat er speelt in het dorp en wie welke bijdrage kan leveren aan het oplossen van problemen. De oprichting van een dorpscoöperatie zou hier een belangrijke bijdrage aan kunnen leveren.

De bewoners constateren zelf dat er in het dorp diverse problemen spelen. In sommige gevallen wordt de verantwoordelijkheid bij de professionele organisaties gelegd, maar bewoners zien ook mogelijkheden om zelf zaken op te pakken. Het initiatief voor het opzetten van de dorpscoöperatie moet dan ook vanuit de bewoners zelf komen. Zij moeten zich eigenaar voelen van het probleem én de oplossing. Wanneer de druk van buiten komt, bijvoorbeeld vanuit Emmen Revisited of de Gemeente Emmen, kan dit zelfs averechts werken.

Om andere bewoners te betrekken, zullen deze actief benaderd moeten worden met concrete ideeën. In Nieuw-Dordrecht treden mensen niet snel op de voorgrond. Bovendien, het concept van een ‘dorpscoöperatie’ of ‘dorpsbedrijf’ is bij de meeste bewoners niet bekend en ze kunnen zich hier vaak geen voorstelling bij maken. Wanneer ideeën concreet zijn, is het voor bewoners makkelijker voor te stellen wat de consequenties en mogelijkheden zijn. Pas dan wordt duidelijk of er voor de ideeën daadwerkelijk draagvlak is.

Door met concrete ideeën te komen, kan een onderhandelingssituatie gecreëerd worden met andere partijen. Pas dan wordt duidelijk wat een initiatief betekent voor alle betrokkenen. Dit is noodzakelijk om een inhoudelijke discussie te kunnen voeren over wie waarvoor verantwoordelijkheid moet nemen.

Summary

This report concerns the development of activities by residents of the Dutch village of Nieuw-Dordrecht and the role of a village cooperation in this process. The village council of Nieuw-Dordrecht represents the interests of the residents of Nieuw-Dordrecht. The organisation initiates, promotes and supports social activities and aims to improve the appearance of the village and its surroundings. The village council is acknowledged as a consultation partner for the Mayor and Aldermen (the municipal executive) of the municipality of Emmen.

The village council of Nieuw-Dordrecht would like the residents of Nieuw-Dordrecht to collaborate in developing activities that will contribute to the social cohesion and liveability of the village. The organisation believes the establishment of a village cooperation may stimulate this process. The notion of a village cooperation first came up during the development of a village vision for Nieuw-Dordrecht, led by Emmen Revisited. According to the village council, a village cooperation might serve the implementation of the goals and measures in the village vision. Furthermore, stimulating private initiatives could bring about social and economic benefits and enhance residents' control over expenditures and the execution of public works. Because the village council of Nieuw-Dordrecht wants to know how this process can be instigated and what outcomes to expect, the following research question has been formulated:

> **How can the residents of Nieuw-Dordrecht be stimulated to collaborate in developing activities contributing to the social cohesion and liveability of the village and what could be the role of establishing a village cooperation in this?**

The search for new ways to collaborate requires an understanding of the current context
In the process of establishing a village cooperation, many different actors are involved, each with their own ideas, wishes and interests. To develop and successfully introduce new ways of collaboration, an understanding of the current context, in which the intended changes have to be embedded, is required. This context is constructed through the different perspectives, ideas, mutual relationships, identities and visions about processes and development of *all* parties involved. Therefore, a literature study was conducted into the concept of *framing*. Subsequently, the framing approach was used to analyse the current context and study the ways in which the actors involved try to influence the process. Specific attention was paid to the ways in which meaning was attributed to the problem at hand, the mutual relationships and identities, and the negotiation process. Using the insights of the literature study, interviews were conducted with key figures; persons with particular knowledge about Nieuw-Dordrecht and (future) developments residents are faced with. During several meetings, organized by villagers or other actors involved, discussions about the establishment of a village cooperation were observed. During these discussions, insights from the research by the Science Shop were shared in order to support the involved actors in developing a strategy. Together with the researchers, the village council has reflected on the outcome of the research.

The Science Shop project 'Towards a village cooperation in Nieuw-Dordrecht' is part of a long term process in which different actors look for new ways to collaborate and are willing to learn about this. The research shows different possible approaches for collaboration, how these relate to the current context and what potential pitfalls the involved actors have to take into account. The research by the Science Shop is used as input for a survey, conducted by a group of residents from Nieuw-Dordrecht in close cooperation with project organization STAMM.

The added value of a village cooperation for Nieuw-Dordrecht
Many residents of Nieuw-Dordrecht actively contribute to the village life. They participate in numerous associations, organize several activities within and outside the village and develop plans to improve the village and its surroundings. However, some problems are not (adequately) addressed. Alcohol and drug abuse and anti-social behaviour of youngsters are recurring issues. The decay of the Green

Cross-building leads to discontent amongst the residents. Furthermore, the collaboration between associations within the village and professional organisations (housing corporations, welfare organisations, etc.) needs to be improved, according to key figures. Since the interests and activities of a village cooperation may overlap with or complement those of the current (professional) organisations working within the village, these organisations should be involved in the process. The establishment of a village cooperation could improve the mutual collaboration between them. This is needed also because the professional organisations could play an important role in addressing problems within the village. However, according to the residents, these organisations lack sufficient knowledge to do so. On the other hand, the village coordinator is known by everybody and regarded an important contact person for individual residents and associations to gain access to organisations and means.

The ownership of the process and the mutual relationships
The ideas amongst the key figures about the ownership of the process differ. The village council represents the villagers, but is not regarded a good frontrunner. Their activities and results are not visible to everybody. The municipality of Emmen and Emmen Revisited are not expected to play an immediate role as well.

To overcome past conflicts, a group of young residents should take the initiative, according to some key figures. Furthermore, residents have to be actively approached, since they will not come to the fore by themselves. The group of residents working on the survey is active and the members show initiative, for example by developing a memo and questionnaire by themselves.

Conclusion
Interviews with key figures, discussions during meetings and conversations with residents show that additional social and economic value can be created by improving the cooperation between associations and professional organisations. The organisations currently active in Nieuw-Dordrecht often focus too much on their own interests and activities. By seeking mutual cooperation, more insights can be gained on who is doing what, what is going on in the village and who might contribute to solving problems. The establishment of a village cooperation could help improve collaboration.

The residents believe there are several issues that need to be addressed. In some cases, professional organisations are held responsible for providing solutions, but residents also see opportunities to address issues themselves. Therefore, residents of Nieuw-Dordrecht should take the initiative for establishing a village cooperation. They have to consider themselves the owners of both the problems as well as the solutions. External pressure, for instance from the municipality or Emmen Revisited, could prove counterproductive.

In order to involve other residents, they have to be approached actively with tangible ideas. In Nieuw-Dordrecht, people will not come to the fore easily. Furthermore, the concept of a ‘village cooperation’ or ‘village enterprise’ is unknown to most residents and too abstract. Tangible ideas allow residents to better understand the consequences and possibilities. Only then it will become clear whether or not public support is there.

Starting with tangible ideas, other actors can engage in a negotiation process. Only then it will become clear what consequences an initiative has for all actors involved. This is a prerequisite to engage in a meaningful, substantive discussion about who has to take responsibility for what.

1 Inleiding

1.1 De aanleiding voor het onderzoek

Plaatselijk Belang Nieuw-Dordrecht is de belangenvertegenwoordiger van de inwoners van Nieuw-Dordrecht. Het dorp, gelegen in de gemeente Emmen, heeft ongeveer 1600 inwoners. Hiervan zijn circa 400 lid van de vereniging Plaatselijk Belang. Op initiatief van het Plaatselijk Belang worden diverse sociale activiteiten ondernomen met en voor de bewoners en wordt gewerkt aan het verbeteren van de ruimtelijke inrichting van het dorp. Daarnaast is het PB aangemerkt als 'Erkend Overlegpartner' van het college van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Emmen. Het bestuur van de vereniging telt acht leden, allen woonachtig in Nieuw-Dordrecht.

De ondertekening van het Dorpsprogramma in december 2012.

Het ontbreekt aan mogelijkheden het Dorpsprogramma uitgevoerd te krijgen
In december 2012 is het 'Dorpsprogramma Nieuw-Dordrecht 2013-2018' aangeboden aan het dorp en ondertekend door vertegenwoordigers van de Gemeente Emmen, woningcorporatie Lefier, Plaatselijk Belang Nieuw-Dordrecht en verenigingen uit het dorp. Het Dorpsprogramma is opgesteld onder leiding van Emmen Revisited. Emmen Revisited is een programmaorganisatie waarin verschillende organisaties vertegenwoordigd zijn, waaronder de Gemeente Emmen, welzijnsorganisaties, woningcorporaties en bewonersverenigingen. De organisatie is opgebouwd uit een *Stuurgroep* (bestuurders/directeuren Gemeente en woningcorporaties), een *programmabureau* (met procesmanagers en een communicatie-afdeling) en lokale *dorps- of wijkteams*. In het geval van Nieuw-Dordrecht bestaat het *Dorpsteam* uit: een coördinator vanuit Emmen Revisited, een opbouwwerker, een vertegenwoordiger van de woning-corporatie, een vertegenwoordiger van de Brede School in Nieuw-Dordrecht en twee leden van het Plaatselijk Belang.
De informatie voor het Dorpsprogramma is aangeleverd door professionele organisaties (op basis van beleidsdocumenten en cijfermateriaal over het dorp) en door inwoners van Nieuw-Dordrecht (via een belevingsonderzoek). Op basis hiervan hebben de procesmanagers van Emmen Revisited en het

Dorpsteam doelen en maatregelen geformuleerd op fysiek, sociaal en economisch terrein. Het programma is teruggekoppeld naar het dorp en door alle betrokken partijen (inclusief bewoners-vertegenwoordigers) ondertekend. De activiteiten die op basis van het programma zijn geformuleerd en moeten bijdragen aan de realisering van de doelen, worden gekoppeld aan eigenaren. Veelal zijn dat afdelingen van de Gemeente, maatschappelijke organisaties en soms bewoners.
Het Dorpsteam in Nieuw-Dordrecht is verantwoordelijk voor de coördinatie en uitvoering van projecten en activiteiten en het toezien op de voortgang. Het Dorpsteam heeft echter moeite om bewoners actief betrokken te krijgen bij de uitvoering van plannen. Omdat het traject rondom het opstellen van het Dorpsprogramma klaar is, verwacht Plaatselijk Belang ook vanuit Emmen Revisited geen directe initiatieven meer richting bewoners. Het Plaatselijk Belang is echter ook van mening dat er vanuit het dorp niet genoeg initiatief komt. Er zou meer input en initiatief richting Emmen Revisited moeten zijn. Bovendien vinden zij de vergaderintensiteit van het Dorpsteam (1 keer per maand) te laag en de in het Dorpsprogramma omschreven doelen te vaag. Daarom wil het Plaatselijk Belang een manier vinden om de plannen en doelstellingen die zijn ontwikkeld in het Dorpsprogramma, *concreter te maken* en vervolgens *uitgevoerd te krijgen*.

Eigen initiatief kan sociale en economische meerwaarde opleveren
Plaatselijk Belang is verder van mening dat het zelf ondernemen van activiteiten door de inwoners van Nieuw-Dordrecht, sociale en economische meerwaarde kan opleveren. Overheden lijken zich meer en meer terug te trekken om geld te besparen. Ook vanuit de Gemeente Emmen ontvangt Plaatselijk Belang dergelijke signalen. Daarom wil het Plaatselijk Belang aansluiten of zelfs vooroplopen bij deze ontwikkelingen; als er minder geld beschikbaar is voor het dorp, zijn bewoners meer op elkaar aangewezen. Door zelf het initiatief te nemen, kan niet alleen geld worden bespaard, maar kan door de inwoners ook meer invloed uitgeoefend worden op de keuze wie in het dorp met de uitvoering van de werkzaamheden aan de slag gaat en waarin geïnvesteerd wordt. Zo kan de lokale economie en bedrijvigheid ondersteund worden en komt meer zeggenschap bij de bewoners te liggen.
Daarnaast wil het Plaatselijk Belang voorkomen dat Nieuw-Dordrecht een ‘slaapdorp’ wordt. Om krimp tegen te gaan, moet Nieuw-Dordrecht aantrekkelijk blijven voor zowel jong als oud. Voorzieningen voor beide groepen moeten georganiseerd en/of behouden worden. Door *noaberschap* nieuw leven in te blazen, hoopt het Plaatselijk Belang de sociale cohesie tussen bewoners te versterken en de leefbaarheid te vergroten. Meer saamhorigheid als gevolg van de teruglopende beschikbaarheid van overheidsgeld, zou een mogelijke uitkomst kunnen zijn. Bovendien missen grote overheids- en welzijnsorganisaties vaak de juiste *feeling* met het dorp. Daardoor hebben ze moeite met het signaleren van (sociale) problemen. De inwoners van Nieuw-Dordrecht weten zelf beter wat er speelt in het dorp en komen makkelijker ‘achter de voordeur’. Bepaalde zaken kunnen inwoners daarom beter zelf oppakken, omdat ze over betere kennis, ingangen of relaties in het dorp beschikken.

De oprichting van een dorpscoöperatie kan op brede steun rekenen
Tijdens het traject voor het opstellen van het Dorpsprogramma is het idee ontstaan een ‘dorpscoöperatie’ op te richten. Door hun deelname aan de dorpscoöperatie zouden bewoners meer verantwoordelijkheid en zeggenschap kunnen krijgen in het uitvoeren van de doelen en maatregelen. Bovendien zou de oprichting van een dorpscoöperatie het eigen initiatief onder bewoners kunnen stimuleren. Het Plaatselijk Belang wil zich daarom inzetten voor de oprichting van een dorpscoöperatie van en voor de inwoners van Nieuw-Dordrecht. Binnen deze coöperatie gaan de inwoners zelf aan de slag met activiteiten om de leefbaarheid en sociale cohesie in het dorp te vergroten.
De ontwikkeling van de dorpscoöperatie in Nieuw-Dordrecht wordt ondersteund door de programmaorganisatie Emmen Revisited. De procesmanagers denken dat de oprichting van de coöperatie nodig is om bepaalde onderdelen van het dorpsprogramma uitgevoerd te krijgen. Niet alle doelen en activiteiten kunnen namelijk bij de bestaande (professionele) organisaties neergelegd worden. Vanuit het Dorpsteam, waarin naast het Plaatselijk Belang ook andere organisaties vertegenwoordigd zijn, wordt de oprichting van de coöperatie daarom ook ondersteund. Daarnaast hopen de vertegenwoordigers van Emmen Revisited dat de start van de coöperatie aansluit op de presentatie en ondertekening van het dorpsprogramma. Zo wordt meteen gestart met de uitvoering van het programma.
Ook vanuit de Gemeente Emmen is steun voor het oprichten van een dorpscoöperatie in Nieuw-Dordrecht. Het past in de huidige maatschappelijke trend om meer verantwoordelijkheid en zeggenschap bij burgers neer te leggen. Nieuw-Dordrecht kan een voorbeeld vormen voor andere

dorpen en wijken en heeft daarom binnen de Gemeente de status van 'experiment' gekregen. Hierdoor is ambtelijke ondersteuning beschikbaar en wordt in samenwerking met projectbureau STAMM ook binnen de eigen organisatie onderzocht welke veranderingen noodzakelijk zijn de dorpscoöperatie in Nieuw-Dordrecht te laten slagen.

1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen

Het Plaatselijk Belang wil graag dat de inwoners van Nieuw-Dordrecht gezamenlijk aan de slag gaan met activiteiten die de sociale samenhang en leefbaarheid in het dorp vergroten. Het doel is de inwoners niet alleen mee te laten denken, maar ook mee te laten doen en de verantwoordelijkheid te laten nemen voor de uitvoering van ideeën en initiatieven. Een dorpscoöperatie zou een goed middel kunnen zijn om dit te stimuleren. Het Plaatselijk Belang wil graag een rol spelen in de oprichting van een dorpscoöperatie, maar weet niet hoe het proces op gang gebracht kan worden en waarmee rekening gehouden moet worden. De centrale onderzoeksvraag luidt daarom als volgt:

> **Hoe kunnen de inwoners van Nieuw-Dordrecht gestimuleerd worden gezamenlijk activiteiten te ondernemen die bijdragen aan de sociale samenhang en leefbaarheid in het dorp en welke rol kan de oprichting van een dorpscoöperatie hierin spelen?**

De bovenstaande vraag veronderstelt dat de inwoners van Nieuw-Dordrecht eigenaar zijn/worden van zowel het probleem (bedreiging van de sociale samenhang en leefbaarheid) als de oplossing (het gezamenlijk ondernemen van activiteiten). Dit is echter nooit goed onderzocht. Voor het Plaatselijk Belang is het van belang te weten of er onder de bewoners draagvlak is voor het zelf aanpakken/oplossen van allerlei zaken, al dan niet in de vorm van een dorpscoöperatie. Daarom is het belangrijk te onderzoeken of de inwoners bereid zijn zelf initiatief te nemen en waaraan ze hiervoor motivatie ontlenen. De interesses van de inwoners en de problemen die zij ervaren (en willen oplossen), moeten het startpunt zijn voor het (gezamenlijk) ondernemen van de activiteiten. Dit leidt tot de volgende deelvragen:

1. *Welke problemen ervaren de inwoners van Nieuw-Dordrecht op het gebied van sociale samenhang en leefbaarheid en welke oplossingen zien zij hiervoor?*
2. *Welke eigen bijdrage kunnen en willen de inwoners leveren aan het uitvoeren van de oplossingen?*

De inwoners vragen stellen over de bovengenoemde punten is onvoldoende, aangezien dit kan leiden tot sociaal wenselijke antwoorden. Uiteindelijk zal iemand in het dorp het initiatief moeten nemen om met de bewoners daadwerkelijk aan de slag te gaan. Daarbij is het nuttig aan te sluiten bij hetgeen op dit moment al in het dorp ondernomen en georganiseerd wordt. De inwoners van Nieuw-Dordrecht moeten zich zodanig organiseren dat ze komen tot het uitvoeren van die activiteiten waar behoefte aan is. Daarbij gaat het niet *per se* om een organisatievorm in juridische zin, maar wel om het met elkaar in contact brengen van bewoners en het samenbrengen van wensen, ideeën en initiatieven. Alleen zo kan voor en door de bewoners meerwaarde gecreëerd worden. De derde deelvraag luidt daarom:

3. *Hoe kunnen de inwoners van Nieuw-Dordrecht zichzelf organiseren zodat wensen, ideeën en initiatieven op elkaar worden afgestemd en voor de bewoners meerwaarde gecreëerd wordt?*

Bij het opzetten van de coöperatie zal afstemming moeten plaatsvinden met andere partijen die op dit moment een rol spelen in of medeverantwoordelijkheid dragen voor de sociale samenhang en leefbaarheid in Nieuw-Dordrecht. Hierbij gaat het in het bijzonder om zorginstellingen, woningcorporaties en overheidsinstellingen, maar ook verenigingen, ondernemers en particulieren kunnen een belangrijke rol vervullen in het ondersteunen van het initiatief. Daarnaast is financiële ondersteuning mogelijk van belang. Het gezamenlijk ondernemen van activiteiten kan financiële voordelen opleveren voor het dorp en zijn inwoners, maar deze voordelen zijn mogelijk impliciet of pas op lange termijn zichtbaar. Bovendien moeten er mogelijk op korte termijn kosten worden gemaakt door de inwoners voor het

organiseren en uitvoeren van de activiteiten. De vierde deelvraag richt zich daarom op de ondersteuning van het opzetten van de coöperatie.

4. *Welke ondersteuning is nodig voor het organiseren en uitvoeren van (gezamenlijke) activiteiten en hoe kan deze worden georganiseerd?*

De bovengenoemde vragen hebben betrekking op zowel het proces dat moet leiden tot het gezamenlijk ondernemen van activiteiten als de inhoud van deze activiteiten. De deelvragen zijn dus ook in onderlinge samenhang onderzocht. Het onderzoek vormt een onderdeel van een breder zoekproces in Nieuw-Dordrecht en heeft daarom de vorm gekregen van een verkennend actieonderzoek. Dit betekent dat het onderzoek is ingebed in de bestaande ontwikkelingen in het dorp en dat rekening is gehouden met de initiatieven en activiteiten van verschillende betrokken partijen. Op basis van de tussentijdse resultaten is advies uitgebracht richting het Plaatselijk Belang en andere betrokken partijen over de te kiezen strategie en de bijbehorende acties. Het onderzoek krijgt een vervolg in de vorm van een 'activerend bewonersonderzoek' dat door projectbureau STAMM wordt uitgevoerd (zie ook paragraaf 1.3).

1.3 Onderzoeksactiviteiten en -methoden

Om antwoord te kunnen geven op de bovenstaande onderzoeksvragen, zijn diverse activiteiten opgezet en verschillende onderzoeksmethoden gebruikt om onderzoeksmateriaal te verzamelen. Deze worden hieronder beschreven:

Literatuurstudie naar framing, sociale cohesie, gedeelde identiteit en actie
Onderzoekers kunnen ondersteuning bieden in het proces dat moet leiden tot het oprichten van een dorpscoöperatie, maar het zijn de betrokken bewoners van Nieuw-Dordrecht die het uiteindelijk moeten doen. Zij moeten zich eigenaar voelen van het probleem en de oplossing en hun ideeën omzetten in concrete actie. Daarom moeten de inwoners meedoen vanuit hun eigen motivatie en interesse. Het ontwikkelen van een gedeelde identiteit maakt het mogelijk gezamenlijk actie te ondernemen. Daarom is een literatuurstudie uitgevoerd naar factoren die bepalend zijn voor de sociale cohesie in een dorp en op welke manier de vorming van een gedeelde identiteit bijdraagt aan het gezamenlijk ondernemen van actie.
Verder is literatuuronderzoek gedaan naar de theorie over *framing.* In het proces zijn veel verschillende partijen betrokken met ieder hun eigen ideeën, wensen en belangen over hoe de dorpscoöperatie vorm moet krijgen. De *framing*-theorie helpt te begrijpen hoe deze verschillende

De eerste bijeenkomst van de kopgroep: in gesprek over de opzet van het Activerend Bewonersonderzoek.

ideeën, wensen en belangen vorm geven aan het verloop van het proces en de uiteindelijke uitkomsten. In het volgende hoofdstuk wordt deze theorie verder uitgelegd.

Interviews en informele gesprekken met inwoners, sleutelfiguren en vertegenwoordigers van organisaties
Op basis van de literatuurstudie zijn gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van organisaties die actief zijn in Nieuw-Dordrecht. Daarnaast zijn interviews gehouden met zogenaamde sleutelfiguren. Een aantal van deze sleutelfiguren, met bijzondere kennis over Nieuw-Dordrecht en de ontwikkelingen die in het dorp plaatsvinden, is voorgedragen door het Plaatselijk Belang. Daarnaast is op basis van tussentijdse resultaten en suggesties van reeds geïnterviewde sleutelfiguren door de onderzoekers een aanvullende selectie gemaakt.
De interviews zijn gehouden om een beeld te krijgen van de context waarin (de discussie over) het opzetten de dorpscoöperatie plaatsvindt. Met de geïnterviewden is onder meer gesproken over:

- de eigen rol, positie en activiteiten van de geïnterviewde in het dorp
- de sociale, economische en ruimtelijke situatie in het dorp
- ontwikkelingen die op het dorp afkomen
- de oprichting van een dorpscoöperatie (meerwaarde, proces, inhoudelijke activiteiten)
- de huidige activiteiten van dorpsbewoners
- verenigingen en organisaties in het dorp
- de rol van Emmen Revisited en het Dorpsprogramma
- de rol van het Plaatselijk Belang
- de relatie met omliggende dorpen

Verder zijn tijdens diverse bijeenkomsten, waaronder de Koepeldag (een jaarmarkt georganiseerd door Chaos in de Venen, de lokale middenstand en het sociaal cultureel werk (SKW)), informele gesprekken gevoerd met inwoners en ondernemers uit het dorp.

Participerende observaties tijdens bijeenkomsten
In het traject dat moet leiden tot de oprichting van een dorpscoöperatie in Nieuw-Dordrecht zijn verschillende organisaties en personen actief. Om ideeën uit te wisselen en te komen tot onderlinge afspraken, zijn verschillende samenwerkingsverbanden opgezet. De twee belangrijkste hiervan zijn de zogenaamde 'regiegroep' en de 'kopgroep' (voor een nadere toelichting: zie hieronder). Tijdens bijeenkomsten van deze groepen zijn participerende observaties uitgevoerd. Dit betekent dat geobserveerd is hoe over de oprichting van een dorpscoöperatie is gesproken door de betrokkenen, maar ook dat resultaten en inzichten uit het Wetenschapswinkelonderzoek zijn ingebracht tijdens de gesprekken.

Regiegroep
Tijdens de eerste bijeenkomst van de begeleidingscommissie werd geconcludeerd dat veel vragen en activiteiten rondom de oprichting van de dorpscoöperatie het onderzoek van de Wetenschapswinkel overstijgen. Bij diverse betrokken partijen leven vragen die niet of in beperkte mate konden worden meegenomen in het onderzoek. Zo is de Gemeente Emmen onder andere geïnteresseerd in de consequenties voor (het beheer van) het budget voor Nieuw-Dordrecht en zijn andere organisaties geïnteresseerd in het uitwerken van een overdraagbare aanpak. Om afstemming hierover te zoeken en de context een goede plaats in het Wetenschapswinkelonderzoek te geven, is voorgesteld een regiegroep op te richten. Onder leiding van projectbureau STAMM en Emmen Revisited is deze regiegroep samengesteld. De volgende organisaties zijn hierin vertegenwoordigd: Plaatselijk Belang, Emmen Revisited, Gemeente Emmen, de Kenniswerkplaats (o.a. verbonden met de onderwijsinstellingen AOC Terra, Van Hall-Larenstein en Wageningen University), projectbureau STAMM en de Wetenschapswinkel. In Figuur 1 wordt een overzicht gegeven van de verschillende organisaties die betrokken zijn bij de oprichting van de dorpscoöperatie in Nieuw-Dordrecht (zie pagina 18).
Een belangrijke taak die de regiegroep op zich heeft genomen, is het opzetten van een aantal concrete projecten waarbij de inwoners van Nieuw-Dordrecht betrokken worden in de uitvoering (waaronder een project voor groenonderhoud in samenwerking met Staatsbosbeheer en AOC Terra). Het doel van deze projecten is bewoners actief in het proces te betrekken en hen alvast kennis te laten maken de taken die zij op zich zouden kunnen nemen. Op deze manier wordt de discussie onder de bewoners over de oprichting van een dorpscoöperatie gestimuleerd. De projecten worden in het overleg daarom ook wel aangeduid als het 'laaghangende fruit'. Voor het Wetenschapswinkelonderzoek zijn deze projecten en met

name het voorbereidingstraject van belang omdat hierdoor concrete onderhandelingssituaties worden gecreëerd tussen bewoners en andere organisaties. Uit deze projecten valt dus veel af te leiden uit de posities die verschillende partijen innemen. Bovendien kunnen ze op termijn bijdragen aan de totstandkoming van een dorpscoöperatie en zijn daarom meegenomen in het Wetenschapswinkelonderzoek.

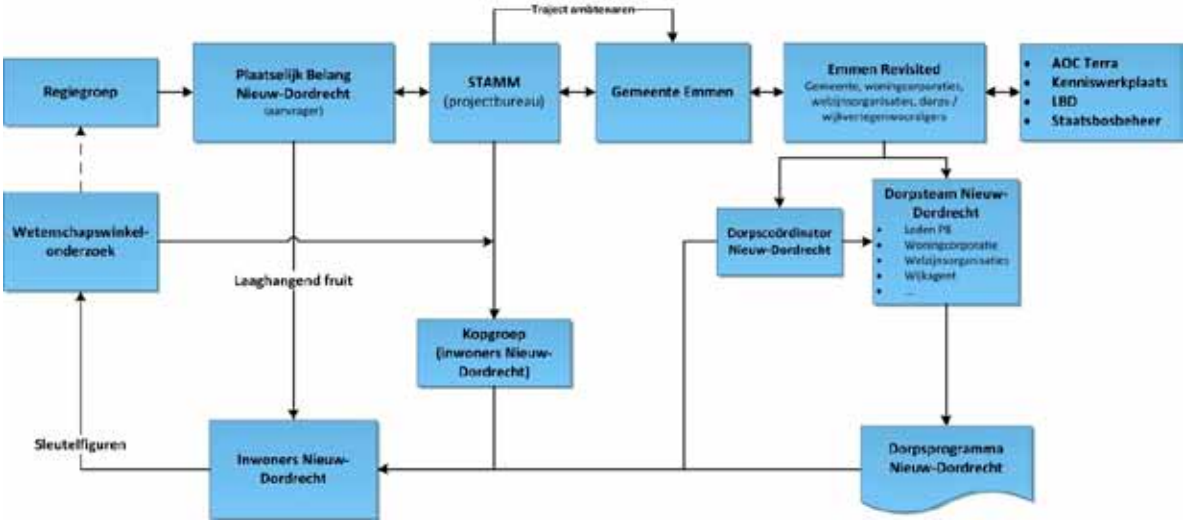

Figuur 1 De structuur van personen en organisaties rondom de oprichting van de dorpscoöperatie in Nieuw-Dordrecht.

Naast bijeenkomsten van de regiegroep zijn ook diverse andere bijeenkomsten bijgewoond waarbij de dorpscoöperatie ter sprake werd gebracht. Hierbij ging het onder meer om: een bijeenkomst van de Provincie Drenthe over nieuwe verdienmodellen, de presentatie van de regiegroep aan het Plaatselijk Belang, een workshop over Burgerkracht en Wijkeconomie georganiseerd door STAMM, een bijeenkomst van bewoners en ondernemers over een particulier initiatief in het dorp en openbare vergaderingen van het Plaatselijk Belang.

Kopgroep

De resultaten uit de interviews met de sleutelfiguren zijn gebruikt voor het Activerende Bewonersonderzoek dat door projectbureau STAMM is opgezet. In deze methode interviewen bewoners elkaar over de ontwikkelingen in het dorp en hoe hiermee om te gaan. Centrale doelstelling van de methode is het vergroten van de 'grip' van bewoners op hun eigen leefomgeving/-omstandigheden en, specifiek voor Nieuw-Dordrecht, het op gang brengen van de discussie over een dorpscoöperatie. Het Activerende Bewonersonderzoek van STAMM moet bovendien meer inzicht bieden in de behoeften van bewoners en waarin ze zelf willen en kunnen bijdragen.

STAMM heeft een 'kopgroep' van ca. 10 bewoners geformeerd die met het Activerende Bewonersonderzoek aan de slag gaan. Deze kopgroepleden wordt gevraagd 3 mede-dorpsbewoners te benaderen, die op hun beurt ook weer 3 dorpsbewoners benaderen. Zo ontstaat een netwerk van dorpsbewoners die met de interviews aan de slag gaan.

De interviews worden gehouden op basis van een memo met daarin de belangrijkste aandachtspunten waarover de bewoners met elkaar in gesprek gaan. Daarnaast wordt er een vragenlijst geformuleerd. Zowel het memo als de vragenlijst worden door de kopgroep van bewoners in samenwerking met STAMM opgesteld.

Presentatie van en reflectie op tussentijdse resultaten

De tussentijdse resultaten uit de interviews met de sleutelfiguren zijn gepresenteerd aan het Plaatselijk Belang. Dit is gedaan tijdens een vergadering van het Plaatselijk Belang en nogmaals tijdens een bijeenkomst van de Begeleidingscommissie van het Wetenschapswinkelonderzoek. Naar aanleiding van de presentaties is gezamenlijk gereflecteerd op de betekenis van de resultaten en de mogelijke consequenties voor de oprichting van de dorpscoöperatie en de rol van het Plaatselijk Belang daarin. Op basis van de reflectie is geprobeerd een aantal concrete acties te benoemen waarmee het Plaatselijk Belang aan de slag zou kunnen gaan.

1.4 Leeswijzer

In dit hoofdstuk zijn de aanleiding van het onderzoek, de onderzoeksdoelen en -vragen en de toegepaste onderzoeksmethoden en -activiteiten geïntroduceerd. In het volgende hoofdstuk (Hoofdstuk 2) wordt het theoretisch kader uitgelegd dat gebruikt is voor het verzamelen en analyseren van de onderzoeksgegevens. In Hoofdstuk 3 worden de resultaten van het onderzoek gepresenteerd. In de conclusie (Hoofdstuk 4) worden vervolgens de onderzoeksvragen beantwoord die de basis vormen voor het onderzoek. In Hoofdstuk 5 worden op basis van de onderzoeksresultaten en de conclusie aanbevelingen gedaan voor het Plaatselijk Belang en de andere partijen die betrokken zijn bij het oprichten van de dorpscoöperatie in Nieuw-Dordrecht.

2 Theoretisch kader

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt het theoretisch kader toegelicht dat gebruikt is voor het verzamelen en analyseren van de onderzoeksgegevens. In paragraaf 2.2 wordt eerst ingegaan op de verschillende redenen waarom partijen bij het proces in Nieuw-Dordrecht betrokken kunnen zijn en/of moeten worden. Vervolgens wordt in paragraaf 2.3 uitgelegd hoe de betrokken partijen het onderhandelings- en leerproces proberen te beïnvloeden door gebruik te maken van zogeheten *frames*, ofwel werkelijkheidsbeelden. Paragraaf 2.4 geeft de conclusie van het theoretisch kader weer.

2.2 De verschillende redenen voor betrokkenheid bij het proces

Het doel van het Plaatselijk Belang is dat inwoners van Nieuw-Dordrecht samen aan de slag gaan met activiteiten die de sociale samenhang en leefbaarheid vergroten. Bewoners kunnen niet alleen meedenken, maar moeten vooral ook meedoen. Dit heeft echter consequenties voor verschillende partijen en organisaties die momenteel actief zijn in Nieuw-Dordrecht. Bij het proces dat uiteindelijk moet leiden tot de oprichting van een dorpscoöperatie zijn dan ook verschillende partijen direct of indirect betrokken. Deze betrokkenheid kan verschillende achtergronden hebben.
In de eerste plaats kan 'blokkademacht' het noodzakelijk maken een partij in het proces te betrekken. Wanneer een partij de mogelijkheid heeft het proces te frustreren of de besluitvorming zelfs te blokkeren, is het noodzakelijk te overwegen of deze partij betrokken moet worden. Daarbij is het belangrijk af te wegen hoe groot deze blokkademacht van deze partij is en of zij hiervan daadwerkelijk gebruik van gaat maken als ze niet betrokken wordt. Wanneer de partij wel betrokken wordt, is dit echter nog geen garantie dat deze geen gebruik zal maken van haar blokkademacht. Wanneer het proces niet naar tevredenheid verloopt, kan een betrokken partij het proces alsnog frustreren of zelfs blokkeren. (de Bruijn *et al.*, 2002) Zo zou bijvoorbeeld de Gemeente of een professionele organisatie kunnen proberen het proces te frustreren door zich te beroepen op de geldende regels of door bepaalde taken/activiteiten niet uit handen te geven.
Een tweede, meer positieve reden om een persoon, groep of organisatie te betrekken is de zogeheten 'productiemacht'. Wanneer partijen beschikken over middelen om genomen besluiten daadwerkelijk in de praktijk te brengen of hieraan een gedeelde bijdrage te leveren, kan dit een belangrijke overweging zijn deze partijen te betrekken. Bij de middelen gaat het niet alleen om financiële middelen, maar ook om bevoegdheden, een goed netwerk en (praktische) kennis en inzichten. (ibid.) Gemeenten en professionele organisaties kunnen over dergelijke productiemacht beschikken door kennis en financiële middelen ter beschikking te stellen, maar ook individuele bewoners en ondernemers kunnen bijdragen aan het in de praktijk brengen van genomen besluiten.
Verder zijn er partijen die niet direct over blokkade- of productiemacht beschikken, maar wel een belang hebben bij de besluitvorming en de uitkomsten van het proces. Omdat deze partijen niet direct macht kunnen uitoefenen het proces te beïnvloeden, maar er wel door 'geraakt' worden, valt te overwegen ook deze partijen te betrekken. (ibid.) Door veranderende omstandigheden kan het bovendien zo zijn dat deze partijen op termijn wel blokkade- of productiemacht ontwikkelen. Door ze vroeg in het proces te betrekken, is er een grotere kans op commitment en een positieve bijdrage, ook op lange termijn. De overweging dergelijke partijen te betrekken is echter ook een morele overweging. Vaak zijn er in een proces partijen zonder noemenswaardige positie, die desondanks toch direct de gevolgen van de besluitvorming ondervinden. (ibid.) In Nieuw-Dordrecht zou het bijvoorbeeld kunnen gaan om bestaande bewonersgroepen of verenigingen. Zij kunnen het proces rondom de

dorpscoöperatie niet direct beïnvloeden, maar kunnen er weldegelijk gevolgen van ondervinden. Zoals gezegd, zijn diverse partijen betrokken bij het proces in Nieuw-Dordrecht dat uiteindelijk moet leiden tot de oprichting van een dorpscoöperatie, waaronder de Gemeente Emmen, Emmen Revisited en projectbureau STAMM. Verder zijn in Nieuw-Dordrecht verschillende organisaties, bewoners en bewonersgroepen bezig met het opzetten en uitvoeren van allerlei sociale en ruimtelijke initiatieven. De dorpscoöperatie en het proces ernaartoe, heeft uiteenlopende gevolgen voor deze verschillende partijen. Dit kan ertoe leiden dat ze het verloop van het proces en de inhoudelijke uitkomsten proberen te beïnvloeden.

2.3 Het beïnvloeden van het onderhandelings- en leerproces

Het proces in Nieuw-Dordrecht past dan ook in een bredere maatschappelijke trend waarin verschuivingen optreden in de verdeling van rollen, taken en verantwoordelijkheden tussen overheden, (semi-)publieke instellingen en burgers. Besluitvorming wordt hierbij steeds meer het resultaat van een (voortdurend) onderhandelings- en leerproces op lokaal niveau tussen de betrokken partijen, zoals gemeenten, ondernemers en dorpsraden (Hajer & Zonneveld, 2000; North, 2006). Binnen dit onderhandelings- en leerproces hanteren en ontwikkelen deze partijen verschillende strategieën om hun doelen te bereiken. Het onderhandelings- en leerproces staat echter niet op zichzelf, maar vindt plaats in een specifieke context die zelf ook aan verandering onderhevig is. Zo zullen partijen rekening moeten houden met bredere maatschappelijke ontwikkelingen op het gebied van politiek, economie en bestuur. Maar ook op lokaal en bovenlokaal niveau vindt een veelheid aan sociale, economische en bestuurlijke ontwikkelingen plaats die voor uitdagingen zorgen of juist ruimte bieden. Om hun doelen te bereiken, is het dus van belang dat de betrokken partijen zelf deze context leren begrijpen (door er op te reflecteren), hun strategieën hierop aanpassen en de consequenties van deze strategieën duiden. Zo zijn voor het proces in Nieuw-Dordrecht de ontwikkelingen in omliggende dorpen van belang, aangezien de Gemeente deze als referentiekader gebruikt. Het zwembad in Valthermond dat door bewoners wordt geëxploiteerd, dient bijvoorbeeld als voorbeeld voor de Gemeente hoe bewoners zelf verantwoordelijkheid nemen voor hun leefomgeving.
De partijen die betrokken zijn bij het proces in Nieuw-Dordrecht hebben uiteenlopende ideeën, wensen en belangen bij de oprichting van de dorpscoöperatie. Ze zullen daarom, ieder op hun eigen manier, het onderhandelings- en leerproces (en daarmee de uitkomsten) proberen te beïnvloeden om zo hun doelen te bereiken. Door bepaalde aspecten naar voren te halen en belangrijker te maken dan andere, proberen ze andere partijen mee te krijgen in hun gedachtegang en hun handelen te beïnvloeden. Dit proces wordt ook wel aangeduid met de Engelse term *framing*. (Dewulf *et al.*, 2009) Een *frame* is een representatie van de werkelijkheid. Het verwoordt hoe de wereld om ons heen functioneert en geeft daarmee ook aan wat de verwachte gevolgen/uitkomsten zijn van ons handelen. Wanneer verschillende partijen met elkaar in gesprek gaan, wisselen ze deze *frames* uit in hun interactie en proberen ze hun eigen *frame* zoveel mogelijk naar voren te brengen. Ze hopen dat andere partijen dit *frame* overnemen zodat deze hun handelen hierop aanpassen en zo bijdragen aan het realiseren van de doelen die achter dit *frame* schuil gaan.
Om te kunnen begrijpen hoe het proces rondom de oprichting van de dorpscoöperatie verloopt en met welke gevolgen, kunnen de interacties tussen de betrokken partijen worden bestudeerd. Hierbij wordt in het bijzonder gekeken naar drie centrale aspecten: (1) het probleem dat voorligt, (2) de onderlinge relaties en de eigen identiteit en (3) het verloop van het onderhandelingsproces:

- Bij *het probleem dat voorligt*, gaat het om de betekenis die de betrokken partijen geven aan het probleem of issue dat volgens hen om een oplossing vraagt. De probleemdefinities (en daarmee de oplossingsrichtingen) die partijen hanteren, kunnen van elkaar verschillen. Door het uitwisselen van informatie, het stellen van vragen en het bediscussiëren van het onderwerp, worden bepaalde aspecten naar voren gehaald waardoor het issue wordt gedefinieerd en afgebakend. (Dewulf *et al.*, 2009) Het formuleren van een gezamenlijke probleemdefinitie door de betrokken partijen, kan bijdragen aan het formuleren van een gezamenlijke oplossingsrichting. Omdat hierdoor 'de neuzen dezelfde kant op staan' kan gezamenlijk de gekozen oplossing in praktijk gebracht worden. (Yang, 2006)

- *Frames* over de onderlinge relaties en de eigen identiteit zeggen iets over de manier waarop de betrokken partijen hun eigen rol en die van anderen in het proces definiëren. De betrokkenen denken na over hoe zij zelf in het proces staan, hoe anderen in het proces staan en hoe de onderlinge verhoudingen liggen. Door hier samen over te spreken kan een soort gedeelde identiteit ontstaan. Deze gedeelde identiteit biedt een raamwerk voor gezamenlijke actie doordat problemen en oplossingen benoemd worden en wordt aangegeven wie verantwoordelijk zijn voor het ondernemen van actie. (Aalvanger & Beunen, 2011; Dewulf *et al.*, 2009; Melucci, 1996) De interacties in de regiegroep (tussen Plaatselijk Belang, de Gemeente Emmen, STAMM, Emmen Revisited, etc.) bieden dus de mogelijkheid te werken aan een gedeelde identiteit en vandaaruit gezamenlijk acties te ondernemen die bijdragen aan het opzetten van de dorpscoöperatie.
- Hoe de onderhandeling over de verdeling van rollen, taken en verantwoordelijkheden vorm krijgt, is van belang voor de uitkomsten van het proces. Niet alleen de probleemdefinities, identiteiten en onderlinge relaties worden besproken door de betrokken partijen, maar ook *het verloop van het onderhandelingsproces* zelf. De betrokkenen hebben ideeën over de voortgang van het onderhandelingsproces en hoe dit bij voorkeur zou moeten verlopen. (Loeber et al., 2007)
  Het succes van het proces in Nieuw-Dordrecht hangt daarom voor een deel af van de waardering van het onderhandelingsproces.

2.4 Conclusie

De partijen die betrokken zijn bij het proces rondom de oprichting van een dorpscoöperatie in Nieuw-Dordrecht hebben verschillende ideeën, wensen en belangen hierbij. De framing-benadering maakt het mogelijk om de drie centrale aspecten (het probleem dat voorligt, de onderlinge relaties en de eigen identiteit, en het verloop van het onderhandelingsproces) in hun onderlinge samenhang te bestuderen. Bovendien maakt de benadering de veranderingen expliciet die optreden naarmate het proces vordert. Dit is van belang om te kunnen bestuderen hoe veranderingen in het proces rondom de dorpscoöperatie tot stand zijn gekomen, welke rol de betrokken partijen hierin hebben gespeeld en hoe de toekomstige strategieën hierop aangepast kunnen worden.

Het dorp Nieuw-Dordrecht.

3 De onderzoeksresultaten

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksresultaten besproken en geanalyseerd. De resultaten zijn verzameld door middel van diepte-interviews met sleutelfiguren (mensen met bijzondere kennis over Nieuw-Dordrecht), informele gesprekken met bewoners en observaties tijdens diverse bijeenkomsten, waaronder die van de kopgroep en de regiegroep. In paragraaf 3.2 wordt eerst ingegaan op de mogelijke meerwaarde van het opzetten van een dorpscoöperatie. Verder komt aan de orde waar de dorpscoöperatie zich in Nieuw-Dordrecht op zou kunnen richten. In paragraaf 3.3 wordt vervolgens uiteengezet welke verschillende beelden bestaan bij het verloop van het proces en wat hiervan de consequenties zijn voor de betrokken partijen en dorpsbewoners. Ten slotte wordt in paragraaf 3.4 toegelicht hoe de betrokken partijen zich tot elkaar verhouden en hoe dit het verloop en de uitkomst van het proces beïnvloedt.

3.2 De meerwaarde van een dorpscoöperatie voor Nieuw-Dordrecht

Uit de interviews blijkt dat de oprichting van een dorpscoöperatie voor Nieuw-Dordrecht veel meerwaarde kan opleveren. Hoewel de meeste sleutelfiguren zelf geen voorbeelden kennen van dorpscoöperaties en soms zelfs niet met het concept bekend zijn, benoemen ze veel zaken die de inwoners van Nieuw-Dordrecht zelf al oppakken of zouden kunnen oppakken. Ook heeft het dorp te maken met diverse ontwikkelingen waarin de dorpsbewoners een grotere rol zouden kunnen spelen dan nu het geval is.

3.2.1 Urgente sociale en ruimtelijke problemen

Uit de interviews en observaties komt naar voren dat veel inwoners in Nieuw-Dordrecht zich actief inzetten voor het dorp. Bewoners zijn betrokken bij diverse verenigingen, organiseren allerlei activiteiten voor het dorp en daarbuiten en werken aan plannen om van het dorp ook een aantrekkelijke woonomgeving te maken. Zo zijn er cultuur- en sportverenigingen voor diverse doelgroepen, zoals een voetbalvereniging, volleybalvereniging, gymnastiekvereniging, zangvereniging, kaartclub, etc. Ook is er een multifunctioneel terrein in het dorp dat onder andere gebruikt kan worden als evenemententerrein, basketbalveld en ijsbaan. Het terrein wordt door de plaatselijke ijsvereniging beheerd. Tijdens de interviews wordt ook vaak 'Chaos in de Venen' genoemd. Deze vereniging is voortgekomen uit het Sociaal Cultureel Werk (SKW) en bestaat uit een mix van oudere en jongere dorpsbewoners. De vereniging organiseert met veel enthousiasme onder andere een jaarlijkse markt (De Koepeldag), het kampioenschap Heuivörkgooien (hooivorkgooien) en het Oktoberfest. Bij het opzetten van deze evenementen worden vooral jongeren actief betrokken. De bewoners van Nieuw-Dordrecht worden door de meeste geïnterviewden dan ook neergezet als actief en initiatiefrijk:
"*Er worden veel dingen zelf geregeld. Onderling wordt er veel opgepakt.*"
Maar hoewel de inwoners veel activiteiten in het dorp zelf organiseren, blijkt uit de interviews ook dat er problemen in het dorp spelen die niet direct aangepakt worden. Over de omvang en achterliggende oorzaken verschillen de geïnterviewden van mening, maar een aantal problemen komen regelmatig ter sprake. Hierbij gaat het zowel om problemen op sociaal gebied als om problemen over de woonomgeving en ruimtelijke inrichting van het dorp.
Op sociaal gebied wordt vooral het drugs- en alcoholgebruik genoemd als dringende kwestie. De geïnterviewden kunnen echter niet benoemen hoe groot het probleem precies is. Het lijkt er volgens

De Koepeldag, georganiseerd door SKW en Chaos in de Venen, wordt ieder jaar druk bezocht.

hen op dat het vooral een verborgen probleem is. Ook onder jongeren lijkt het alcoholgebruik toe te nemen, vooral door de komst van de 'stille knip': "*Wat je veel ziet in de leeftijdscategorie van 12 tot 16 (…) is een stille knip. Een hokje van 4 bij 5 (…) en daar een bank in zetten, een televisie en een barretje.*" Volgens sommige geïnterviewden is het aantal stille knips gegroeid omdat er voor jongeren weinig te doen is in het dorp. Er is de afgelopen jaren wel regelmatig geprobeerd activiteiten te organiseren voor jongeren, onder andere door SKW, maar dat is vaak mislukt. Het gevolg is dat jongeren gaan rondhangen en vernielingen plegen: "*[D]e jeugd [loopt] liever buiten, op straat, om de boel te vernielen.*" en "*Er loopt hier wel een groepje jongeren dat wel heel vervelend is en aan criminaliteit doet. Maar aan de andere kant, ze [SKW in samenwerking met Rihan Shendo, de jeugdsoos] hebben wel geprobeerd voor die leeftijdscategorie iets te doen. Maar dat helpt ook niet.*"
Verder constateren de geïnterviewden dat het dorp vergrijst, maar dat dit niet direct leidt tot problemen: "*De meeste kinderen wonen ook hier in de buurt bij de ouders. Ik denk dat de ouders wel goed worden opgevangen door de kinderen. Maar hoe dat in de toekomst is? Geen idee.(…)* In dit verband wijzen een aantal geïnterviewden naar het *noaberschap* dat nog steeds in het dorp aanwezig is: "*Als de buurman zijn vuilnisemmer niet aan de weg zet, dan gaan we toch even kijken. En dan brengen we hem zelf naar de weg.*" en "*Ik denk dat heel veel mensen dat al doen, noaberschap. (…) Het zijn wel heel kleine dingetjes, maar in principe is dat al een stukje zorg wat er al geleverd wordt. Dan wordt er concreet geen naam aan gehangen, maar ik denk wel dat het gebeurt, in die zin.*"
Volgens een van de geïnterviewden zou een dorpscoöperatie wel ondersteuning kunnen bieden in het schoonmaken bij ouderen.
Wat betreft de woonomgeving en ruimtelijke inrichting van het dorp zijn er een aantal specifieke problemen die de bewoners graag aangepakt zouden zien, aldus de geïnterviewden. Op sommige plaatsen kan de verkeersveiligheid verbeterd worden en kunnen buurtbewoners aangespoord worden minder hard te rijden. Ook zou het onderhoud van de begraafplaats onder de dorpscoöperatie kunnen vallen. Daarnaast zou er meer aandacht besteed mogen worden aan de aankleding van het dorp. Een steeds terugkerend onderwerp daarbij is het voormalige Groene Kruis-gebouw dat in verval raakt: "*Het Groene Kruis-gebouw is een ergernis voor het dorp. Hier zou zo snel mogelijk iets anders voor in de plaats moeten komen.*" Verschillende organisaties hebben zich al over deze kwestie gebogen, waaronder het Plaatselijk Belang. Volgens een van de geïnterviewden is er echter te weinig steun vanuit het dorp: "*Als er dan een bijeenkomst georganiseerd wordt of meningen worden gevraagd via een website of krantje (…) heb ik het idee dat daar nauwelijks iemand op reageert. Mensen vinden er van alles van, als je er over begint, maar om daar echt aan deel te nemen en echt iets in te betekenen, nauwelijks…*"
Een laatste punt waar een dorpscoöperatie aan zou kunnen bijdragen, is de samenwerking tussen de verschillende verenigingen. Zoals gezegd zijn er veel verenigingen actief in Nieuw-Dordrecht. Deze vallen voor een groot deel, in de vorm van commissies, onder het Plaatselijk Belang. Volgens meerdere geïnterviewden is echter sprake van verkokering: "*De dorpscoöperatie zou zich vooral moeten richten op het verbeteren van de samenwerking tussen verenigingen. (…) Er zou [bijvoorbeeld] meer samenwerking moeten zijn tussen het Plaatselijk Belang, SKW en het dorpshuis.*"

3.2.2 De bekendheid van het Dorpsprogramma bij de bewoners

De problemen die tijdens de interviews ter sprake komen, komen grotendeels overeen met de zaken die in het kader van het Dorpsprogramma van Emmen Revisited zijn genoemd en waarvoor doelen en maatregelen zijn geformuleerd. Veel dorpsbewoners zijn echter niet op de hoogte van de inhoud van het Dorpsprogramma. Er zijn maar weinig bewoners bij het proces betrokken geweest en weinig mensen hebben het eindresultaat gelezen. Wel is bekend dat het programma tijdens een Kerstmarkt in december 2012 is ondertekend door de Gemeente, het Plaatselijk Belang en een aantal verenigingen. Enkele geïnterviewde sleutelfiguren vinden dat het programma niet concreet genoeg is en dat de uitkomsten te ver zijn uitonderhandeld. De verenigingen zijn geïnterviewd door Emmen Revisited, maar de echte problemen zijn volgens enkele sleutelfiguren niet besproken: "*En dat hele dorpsprogramma, het is heel oppervlakkig. Het programma is wel gemaakt met bewoners, maar het suddert gewoon door. Er komt geen vernieuwing.*" De uitvoering van het Dorpsprogramma wordt door de geïnterviewden dan ook niet direct in verband gebracht met het oprichten van een dorpscoöperatie. (Zie ook paragraaf 3.4.3)

3.2.3 De beelden binnen de regiegroep over de insteek van de dorpscoöperatie

De regiegroep is opgericht om afstemming te vinden tussen de verschillende partijen die betrokken zijn bij het proces dat uiteindelijk moet leiden tot de oprichting van een dorpscoöperatie. Uit observaties tijdens bijeenkomsten en gesprekken met leden van de regiegroep blijkt dat de beelden over het vraagstuk waarvoor de dorpscoöperatie een oplossing moet gaan bieden, niet geheel overeenkomen. In de gesprekken die tussen de betrokken partijen plaatsvinden, wordt daarom gezocht naar overeenstemming. Als gevolg van deze gesprekken en de activiteiten van verschillende partijen, treden verschuivingen op in de beelden.

Plaatselijk Belang
Het Plaatselijk Belang heeft bij aanvang van het Wetenschapswinkelonderzoek aangegeven dat de dorpscoöperatie zou kunnen helpen bij het signaleren van (vooral) sociale problemen in het dorp. Bovendien zou via de dorpscoöperatie meer controle uitgeoefend kunnen worden over de aanbesteding van openbare werkzaamheden. Lokale ondernemers zouden hiervan kunnen profiteren, waardoor de lokale economie gesteund zou worden. Tenslotte zou een dorpscoöperatie ook kunnen bijdragen aan het concreet invullen en uitvoeren van de doelen en maatregelen uit het dorpsprogramma.
In de loop van het proces is voor het Plaatselijk Belang steeds sterker de nadruk komen te liggen op de vraag of er überhaupt draagvlak is voor een dorpscoöperatie onder de bewoners. Omdat een breed draagvlak werd gezien als voorwaarde om iets te ondernemen met bewoners, zou dit eerst vastgesteld moeten worden. Het Activerende Bewonersonderzoek zou hier inzicht in moeten bieden. Mede door het initiatief van de Kenniswerkplaats om een project op te zetten met Staatsbosbeheer (voor het onderhoud van een lokaal perceel bos), is voor Plaatselijk Belang het accent vervolgens meer verschoven naar de rol van lokale ondernemers en de financiële mogelijkheden van een dorpscoöperatie. In dit verband is door STAMM de term ‘dorpsbedrijf’ geïntroduceerd.

Emmen Revisited en de Gemeente Emmen
Voor Emmen Revisited en de Gemeente Emmen was bij aanvang van het proces vooral de uitvoering van de doelen en maatregelen in het Dorpsprogramma belangrijk. In veel gevallen zouden professionele organisaties hiervoor de verantwoordelijkheid op zich kunnen nemen, maar soms zouden ook bewoners aan de slag moeten met de uitvoering. De oprichting van een dorpscoöperatie zou hiervoor een goed middel kunnen zijn.
De uitvoering van het Dorpsprogramma is tijdens het proces voor Emmen Revisited naar de achtergrond geraakt. Tijdens bijeenkomsten van de regiegroep wordt hieraan (inhoudelijk) niet meer gerefereerd. De nadruk is meer komen te liggen op de mogelijke besparingen die een ‘dorpsbedrijf’ zou kunnen opleveren. Dit wordt vooral van belang geacht vanwege de bezuinigingen waarvoor gemeenten, waaronder Emmen, in de toekomst komen te staan. Om deze reden wil de Gemeente dan ook inzichtelijk maken welk budget naar Nieuw-Dordrecht gaat en hoe dit eventueel op een andere manier toegewezen kan worden. Het streven naar een dorpscoöperatie wordt bovendien geplaatst in het licht van een bredere trend waarin burgers en ondernemers meer eigen verantwoordelijkheid nemen en overheden zich terugtrekken.

STAMM en de Kenniswerkplaats
Ook door STAMM en de Kenniswerkplaats worden de ontwikkelingen in Nieuw-Dordrecht geplaatst in de trend waarin burgers en ondernemers meer verantwoordelijkheid nemen voor hun leefomgeving. Het proces in Nieuw-Dordrecht kan bijdragen aan het ontwikkelen van een overdraagbare methodiek, zodat ook in andere dorpen een dorpsbedrijf opgericht kan worden.
Bij aanvang van het proces stond voor zowel STAMM als de Kenniswerkplaats het initiatief van burgers op de voorgrond. Later is de nadruk meer komen te liggen op verdienmodellen en de financiële meerwaarde die een dorpscoöperatie in de vorm van een dorpsbedrijf zou kunnen genereren. Door de Kenniswerkplaats is daarbij steeds meer nadruk gelegd op de rol en het belang van de lokale ondernemers.

3.3 Het verloop en eigenaarschap van het proces

In het proces rondom de oprichting van de dorpscoöperatie zijn diverse partijen betrokken, met ieder hun eigen ideeën, wensen en belangen. Om hun doelen te bereiken, proberen ze, ieder voor zich, het verloop van het proces te beïnvloeden. Met de sleutelfiguren is gesproken over de manier waarop het proces zou moeten verlopen, bij wie het initiatief zou moeten liggen en waarom. Ook zijn observaties gedaan tijdens bijeenkomsten van de kopgroep en de regiegroep om meer inzicht te krijgen bij wie het eigenaarschap van het proces ligt en welke consequenties dit heeft voor het verloop.

3.3.1 De rol van gevestigde partijen in het proces

Bij de geïnterviewde sleutelfiguren lopen de meningen uiteen over wie het initiatief in het proces zou moeten nemen. Duidelijk is wel dat zij geen directe rol voor de Gemeente Emmen en Emmen Revisited zien weggelegd. Beide organisaties staan volgens de sleutelfiguren op te grote afstand van het dorp. Over de Gemeente zegt een van de geïnterviewden: "*Ik denk als een Gemeente zich daarmee bemoeit… dat lukt nooit. Je moet het wel op het dorp houden, anders is de afstand te groot. En je moet het ook met dorpse mensen doen, anders komt het niet aan.*" Volgens een andere geïnterviewde zijn de ambtenaren niet 'afgedaald' tot het niveau van het dorp en weten ze niet wat de bewoners bezighoudt. Ook van Emmen Revisited wordt niet verwacht dat deze het voortouw neemt, vooral nu het Dorpsprogramma af is: "*Emmen Revisited is nu klaar met Nieuw-Dordrecht. Er is weinig zicht op de resultaten die uit de gesprekken zijn gekomen.*" Dit beeld wordt door anderen bevestigd: "*Als een Emmen Revisited dat op gaat leggen of die vraag gaat stellen, ik denk dat het dan sowieso gedoemd is te mislukken.*" en "*Emmen Revisited heeft geen draagvlak.*"
Over een centrale rol voor het Plaatselijk Belang blijken de meningen verdeeld. Enkele sleutelfiguren zijn positief over de huidige rol van het Plaatselijk Belang in Nieuw-Dordrecht. Ze zien de vereniging als dé aangewezen organisatie om het initiatief te nemen. Anderen vinden juist niet dat het Plaatselijk Belang een centrale plaats moet innemen in het proces. Volgens hen heeft de vereniging te weinig draagvlak onder de bewoners van het dorp. (Zie ook paragraaf 3.4.1) Meerdere geïnterviewden vinden dat het Plaatselijk Belang bewoners onvoldoende betrekt bij het ontwikkelen van plannen. Bovendien wordt getwijfeld of Plaatselijk Belang wel in staat is de kar te trekken: "*Plaatselijk Belang onderneemt weinig activiteiten. Er gaat geen initiatief vanuit.*"
Ook uit de observaties komt niet direct het beeld naar voren dat het Plaatselijk Belang het voortouw neemt in het proces. De organisatie voelt zich wel eigenaar van bepaalde problemen die in Nieuw-Dordrecht spelen, maar dit eigenaarschap lijkt vooral voort te komen uit een historisch gegroeide rol/positie als belangenvertegenwoordiger van de dorpsbewoners en de rol die de organisatie heeft gespeeld bij het opstellen van het Dorpsprogramma. Plaatselijk Belang lijkt zich minder eigenaar te voelen van de dorpscoöperatie en het proces dat moet leiden tot de oprichting ervan. Het zijn vooral andere betrokken partijen (zoals de Kenniswerkplaats, STAMM en Emmen Revisited) die het initiatief nemen en verschillende sporen uitzetten om bijvoorbeeld bewoners te betrekken. Bovendien zijn niet alle leden van het Plaatselijk Belang betrokken, maar is het de voorzitter die de kar trekt namens de organisatie. Richting het dorp wil de organisatie niet eerder actie ondernemen dan dat vastgesteld is dat er een breed draagvlak is.
Plaatselijk Belang lijkt zich wel meer eigenaar te voelen van het project met Staatsbosbeheer; het 'laaghangende fruit'. In dit project is het de bedoeling dat het beheer en onderhoud van een bosperceel in Nieuw-Dordrecht samen met bewoners wordt uitgevoerd. Eventueel kunnen ze, via de Kenniswerkplaats, daarbij ondersteund worden door leerlingen van een Agrarisch Opleidingscentrum (AOC). Dat het Plaatselijk Belang zich van dit project wel meer eigenaar lijkt te voelen, zou onder ander kunnen komen doordat het project concreter is en meer aansluit op de eigen achtergrond en kennis.
Het merendeel van de geïnterviewde sleutelfiguren vindt dat het initiatief voor het oprichten van een dorpscoöperatie van een groep bewoners moet komen. Daarbij is het volgens hen goed om klein te beginnen: "*Ik denk dat er best een heel klein groepje voor te porren is, maar ik denk dat het daarbij belangrijk blijft dat je niet begint met een groep van 20 mensen…uiteindelijk moet dat een olievlek worden…*" De intrinsieke motivatie van de betreffende personen moet voorop staan: "*Maar ik denk dat het altijd belangrijk blijft: welk belang zit er voor de persoon zelf in, welke voldoening haal je er uit? Je hoeft er niet altijd belang of geld mee te winnen of beter van te worden, maar je moet wel de voldoening hebben dat het iets oplevert op de een of andere manier. Of voor een ander, of voor je dorp…*" Bewoners zullen zich echter niet zo snel zelf aanbieden: "*Je moet ze vragen.*"

Bewoners willen het Groene Kruis-gebouw graag een nieuwe bestemming geven.

Bewoners nemen zelf het initiatief voor de realisatie van een verenigingsgebouw bij de ijsbaan.

Basisschool De Dordtse Til en zorggroep Heerendordt worden genoemd als mogelijke samenwerkingspartners.

Om los te komen van het verleden, zou het goed zijn als een groep jongere dorpsbewoners het voortouw neemt, aldus de geïnterviewden. (Zie ook paragraaf 3.4.2) Er is een vaste groep bewoners actief in het dorp: "*Weet je wat het grootste probleem is: dat je hier in het dorp altijd weer bij mensen terechtkomt die al in allerlei verenigingen zitten. Eigenlijk moeten we proberen de jongere mensen er meer bij te betrekken.*" Deze jongeren zouden met een frisse blik naar het oprichten van een dorpscoöperatie kunnen kijken en met nieuwe ideeën kunnen komen.

3.3.2 De rol van de kopgroep in het proces

Voor het uitvoeren van het Activerende Bewonersonderzoek heeft projectbureau STAMM een aantal bewoners uit Nieuw-Dordrecht benaderd om deel te nemen aan de kopgroep. In de kopgroep wordt besproken hoe het bewonersonderzoek het beste uitgevoerd kan worden. Hiervoor worden onder andere een memo en een vragenlijst opgesteld. Vervolgens gaan de leden van de kopgroep op zoek naar bewoners die bereid zijn een aantal medebewoners te interviewen. De geïnterviewde bewoners interviewen op hun beurt weer een aantal andere bewoners. Op deze manier wordt inzicht verkregen in de problemen die bewoners zouden willen aanpakken en welke rol ze hier zelf in kunnen/willen spelen. Bovendien wordt door het bewonersonderzoek de discussie over de dorpscoöperatie aangewakkerd, is de gedachte.
Bij aanvang van het bewonersonderzoek bleek het lastig om voldoende geïnteresseerde bewoners te vinden voor de kopgroep. Tijdens de eerste bijeenkomst waren een aantal genodigden afwezig. Na de presentatie van STAMM en de daarop volgende discussie besloten enkele anderen niet door te willen gaan. Mede door inbreng/inzet van een aantal bewoners die besloten hadden wel verder te gaan, werden tijdens de tweede bijeenkomst een aantal nieuwe kandidaten voor de kopgroep uitgenodigd. Hierdoor werd het gewenste aantal leden voor de kopgroep bereikt.
Uit observaties blijkt verder dat de bewoners in de kopgroep zich steeds meer eigenaar van het proces lijken te voelen. Tijdens het overleg komen ze met eigen ideeën over hoe ze het proces graag willen inrichten. Bovendien hebben ze naar aanleiding van een eerste voorzet van STAMM besloten zelf een memo en vragenlijst op te stellen voor de interviews. De memo moet volgens de leden van de kopgroep ervoor zorgen dat "*iedereen met hetzelfde verhaal naar buiten treedt"* en dat het idee van een dorpsbedrijf (de leden van de kopgroep hebben deze term overgenomen van STAMM) op een positieve, uitdagende manier gebracht wordt.

3.3.3 De ideeën over de organisatievorm op lange termijn

De sleutelfiguren is ook gevraagd naar hun ideeën over de organisatievorm die de dorpscoöperatie op de lange termijn zou moeten krijgen. Hierbij zijn geen concrete vormen benoemd. Wel blijkt dat er verschillende overwegingen zijn om te kiezen voor een meer formeel dan wel informeel karakter. Hoewel het volgens de sleutelfiguren afhangt van de aard van de werkzaamheden/ activiteiten van de dorpscoöperatie, geven de meesten de voorkeur aan een meer informele organisatievorm. Dit is vooral ingegeven vanuit de gedacht van het *noaberschap*. Vooral waar het gaat om het aanpakken van sociale problemen, heeft een formele organisatievorm daarom niet de voorkeur: "*Voor die kleine dingetjes niet, denk ik. Voor die container aan de straat, denk ik niet. Of even boodschappen doen, denk ik niet. Voor de grotere dingen misschien wel."* Wanneer een vaste groep mensen nodig is, wordt de noodzaak van een formeel karakter wel groter, vinden de geïnterviewden. Dit blijkt onder andere uit de ervaringen met het dorpshuis De Klink, dat gerund wordt door een vaste groep. Daarbij moet de organisatie wel toegankelijk blijven: "*De dorpscoöperatie zou zich moeten richten op de gemeenschap en de dorpsomgeving. Ze zou ondersteuning kunnen bieden, maar moet vooral ook benaderbaar zijn. Op deze manier kan een coöperatie mensen verbinden."* (Zie ook paragraaf 3.4.4)

3.4 De onderlinge relaties tussen de betrokken partijen

Het proces dat door de direct betrokken partijen, vertegenwoordigd in de regiegroep, is opgezet, staat niet los van de bredere context in Nieuw-Dordrecht. Zowel tussen bewoners onderling als tussen bewoners en (sommige van) de betrokken partijen bestaan historisch gevormde relaties die consequenties kunnen hebben voor verloop van het huidige proces.

3.4.1 De rol van het Plaatselijk Belang in Nieuw-Dordrecht

Uit de interviews en observaties blijkt dat bewoners van Nieuw-Dordrecht veel verantwoordelijkheden bij het Plaatselijk Belang neerleggen: "*Veel mensen wijzen naar het Plaatselijk Belang als ontwikkelingen niet snel genoeg gaan.*" Het draagvlak voor de activiteiten van het Plaatselijk Belang wordt echter in twijfel getrokken, zoals in paragraaf 3.3.1 al is aangegeven. Volgens sommige geïnterviewde sleutelfiguren neemt het Plaatselijk Belang te weinig eigen initiatief. Anderen zeggen geen goed beeld te hebben van wat de organisatie allemaal doet. Dit komt volgens hen deels doordat veel van het bereikte resultaat relatief onzichtbaar is voor de dorpsbewoners, al lijkt daar nu verbetering in te komen: "*Wat ze doen, het Plaatselijk Belang, dat is niet zo tastbaar. Het is alleen tastbaar als je regelmatig naar een vergadering gaat. (…) Nu kun je ook kleine dingen zien. Zo is hier een parkeerplaats aangelegd. Zulke kleine dingen zijn toch wat tastbaar. Dat is wel positief. Eigenlijk moeten ze zich af en toe een keer op de borst kloppen en zeggen: dit hebben wij geregeld. Maar zulk slag mensen wonen hier niet, dus dat zal niet gebeuren.*" Volgens enkele geïnterviewden moet Plaatselijk Belang bewoners en verenigingen meer betrekken in de besluitvorming en daarom meer openheid betrachten: "*Openheid van zaken… Want ik denk dat zij te veel gesloten zijn op dit moment, over het naar buiten brengen van onderwerpen waar zij mee bezig zijn op dit moment, (…) waar ze geld voor te besteden hebben.*" Plaatselijk Belang zelf beaamt dat veel activiteiten en resultaten relatief onzichtbaar zijn. Daarom wordt geprobeerd om bewoners beter te betrekken en resultaten meer te benoemen.

3.4.2 De relatie tussen de dorpsbewoners onderling

Grote conflicten spelen er niet in het dorp, maar volgens de geïnterviewde sleutelfiguren kunnen gebeurtenissen uit het verleden wel van invloed zijn op het al dan niet slagen van een dorpscoöperatie. De inwoners van Nieuw-Dordrecht dragen zorg voor hun dorpsgenoten, vooral in hun directe omgeving (familie, buren en vrienden). In het dorp lijkt echter ook sprake te zijn van een historisch gegroeide tweedeling. Dit wordt door meerdere sleutelfiguren aangehaald: "*In ons dorp daar zijn wel een beetje twee kampen. Die twee kampen moet je eigenlijk niet weer in een dorpscoöperatie krijgen. Anders zegt de ene helft: 'Ik wil niet met die.' en de andere helft: 'Ik wil niet met die.'".* Bij het oprichten van een dorpscoöperatie zou met deze (veronderstelde) tweedeling rekening gehouden moeten worden: "*Door oud zeer wordt er te weinig aan het dorp gedacht. Conflicten staan oplossingen in de weg.*" Wanneer deze conflicten niet uitgesproken worden, kan dit een zelfs bedreiging vormen voor het proces, denkt een van de geïnterviewden: "*Er zijn een paar mensen die de zaak kunnen omkieperen.*"
Ook Plaatselijk Belang lijkt de gevolgen van deze historische tweedeling te ondervinden. De voorgeschiedenis bepaalt namelijk mede het beeld dat de dorpsbewoners hebben van het huidige Plaatselijk Belang, volgens de geïnterviewden. Bovendien bemoeilijkt de (veronderstelde) tweedeling de samenwerking met andere bewoners wanneer het Plaatselijk Belang tussen beiden 'kampen' in komt te staan en verwacht wordt dat deze een keuze maakt.

3.4.3 De relatie tussen Nieuw-Dordrecht, de Gemeente Emmen, Emmen Revisited en de dorpscoördinator

Wanneer met de sleutelfiguren over de relatie tussen Nieuw-Dordrecht, de Gemeente Emmen en/of Emmen Revisited gesproken wordt, wordt aan hieraan vooral betekenis gegeven vanuit financieel oogpunt. Nieuw-Dordrecht en andere buitendorpen beklagen zich dat ze achtergesteld voelen: "*In Emmen lijkt meer te kunnen en meer geld beschikbaar te zijn dan voor de buitendorpen.*" Dit beeld kan gevolgen hebben voor de rol van de gemeente in het oprichten van de dorpscoöperatie, zo komt uit de interviews naar voren. De steun voor de dorpscoöperatie kan onder bewoners wegvallen wanneer bij hen het beeld ontstaat dat de gemeente de coöperatie gebruikt als legitimatie voor bezuinigingen: "*…maar ik zou het raar vinden als de werkende burger, die het al betaalt, dat die de tuin gaat schoffelen van de gemeente…*".
Wanneer over Emmen Revisited wordt gesproken, heeft dit vaak betrekking op de financiële bijdrage van de organisatie aan activiteiten die dorpsbewoners organiseren: "*Ik kreeg te horen dat daar een of ander potje was. Van de gymnastiekvereniging hebben wij een uitvoering gehad. En toen hebben ze mij geattendeerd van: dan moet je de begroting daar naartoe sturen en dan kunnen ze je subsidie*

Dorpshuis De Klink is een centraal ontmoetingspunt voor de inwoners van Nieuw-Dordrecht.

daarbij geven." Het zijn dan ook vooral de aanvragen voor subsidies waardoor mensen in contact komen met Emmen Revisited. Wat voor organisatie Emmen Revisited precies is, blijft voor sommigen echter onduidelijk: "(*…) volgens mij is het een organisatie om de buurtkwaliteit een beetje omhoog te krijgen. Dat is wat ik weet. (…) Het is niet echt tastbaar."*
Een opvallende uitkomst van de interviews is de centrale rol die wordt toegeschreven aan de dorpscoördinator in Nieuw-Dordrecht. De Gemeente Emmen en Emmen Revisited worden gezien als organisaties die op grote afstand van het dorp staan. De dorpscoördinator is bij iedereen bekend en wordt gezien als zéér toegankelijk: "*Je hebt Emmen Revisited en je hebt [de dorpscoördinator]. Dat is een man, die kun je rechtstreeks bellen van: waar moet ik wezen? En [hij] zegt dan: 'Je moet die en die eens bellen. [De dorpscoördinator], dat is een normale kerel. Maar het betekent ook dat heel veel van hem afhangt."*

3.4.4 De raakvlakken van de dorpscoöperatie met bestaande organisaties

De activiteiten waar de dorpscoöperatie zich mee zou kunnen bezighouden, hebben veel raakvlakken met de activiteiten van organisaties die op dit moment al actief zijn in het dorp. Het gaat hierbij om commerciële organisaties en organisaties zonder winstoogmerk.
Een organisatie die regelmatig genoemd wordt, is zorggroep Heerendordt: *"Er is in Nieuw-Dordrecht geen zorgcentrum. Heerendordt is daarom een belangrijke instelling voor het dorp. De organisatie zorgt ervoor dat mensen langer zelfstandig kunnen blijven wonen. Daarnaast gaat er sociale controle van uit."* Wanneer het gaat om ouderenzorg, zou de dorpscoöperatie een rol kunnen spelen in het aansturen van Heerendordt. Dat de werknemers van de organisatie uit Nieuw-Dordrecht of omliggende plaatsen komen, zou daarbij een voordeel kunnen zijn: "*Dat vinden mensen juist prettig, als er mensen langskomen die ze kennen. Dat gebeurt nu al."*
Ook Buurtbeheer zou volgens meerdere geïnterviewden een rol moeten spelen bij het opzetten van de dorpscoöperatie. De organisatie houdt zich onder andere bezig met het groenonderhoud, het schoonmaken van het dorp, opknapwerk en het ondersteunen van verenigingen bij activiteiten. De organisatie wordt gesubsidieerd door de gemeente. Er werken mensen zonder baan. Deze zijn afkomstig uit de hele regio. De dorpsconciërge wordt betaald door de Emco-groep (de werkvoorziening in Emmen) en is het aanspreekpunt als er klachten zijn of reparaties nodig zijn in de openbare ruimte.
Dorpshuis De Klink vervult een meerdere functies voor het dorp. Er is onder andere een gymlokaal gevestigd waar alle sportverenigingen gebruik van (kunnen) maken. Alle verenigingen zijn lid van het dorpshuis en hebben daardoor ook zeggenschap. Iedereen kan in het dorpshuis terecht. Het dorpshuis is zelf geen organisator van activiteiten. Omdat het dorpshuis een centraal punt is voor het dorp, zou volgens sommige geïnterviewden het dorpshuis betrokken moeten worden.
Verder is het de vraag wat de consequenties van een dorpscoöperatie zijn voor het Plaatselijk Belang. De meeste geïnterviewden hebben hier geen beeld bij. Een van hen denkt wel dat bewoners niet snel lid zullen worden van beide organisaties: "*Zeker in het begin niet, als er nog niks concreets is. (…) Er moet vlug resultaat zijn."*

Een vooraankondiging van de jaarlijkse markt (De Koepeldag) in Nieuw-Dordrecht.

Omdat er op dit moment al meerdere organisaties actief zijn in het dorp, is het volgens een van de geïnterviewden belangrijk dat ze elkaar niet gaan beconcurreren. De dorpscoöperatie zou daarom geen nieuwe organisatie moeten zijn die hetzelfde doet als de bestaande organisaties. De dorpscoöperatie zou juist moeten bijdragen aan een betere samenwerking en structuur moeten bieden.

4 Conclusie

Het Plaatselijk Belang wil graag dat de inwoners van Nieuw-Dordrecht gezamenlijk aan de slag gaan met activiteiten die de sociale samenhang en leefbaarheid in het dorp vergroten. De organisatie denkt dat een dorpscoöperatie een goed middel zou kunnen zijn om dit te stimuleren. Het idee voor het oprichten van een dorpscoöperatie is ontstaan tijdens het traject van Emmen Revisited voor het opstellen van het Dorpsprogramma. Binnen de dorpscoöperatie gaan inwoners zelf aan de slag met activiteiten die bijdragen aan de sociale cohesie en leefbaarheid in het dorp. Hiermee hoopt het Plaatselijk Belang twee centrale doelstellingen te bereiken. In de eerste plaats kan de dorpscoöperatie bijdragen aan het concretiseren en uitvoeren van de doelen en maatregelen uit het Dorpsprogramma. Naast de professionele organisaties krijgen namelijk ook bewoners hierin een verantwoordelijkheid. Het is echter onduidelijk hoe dit precies vorm moet krijgen. De tweede doelstelling die het Plaatselijk Belang hoopt te bereiken, is het creëren van sociale en economische meerwaarde door het stimuleren van eigen initiatief en bewoners meer verantwoordelijkheid te geven. Zelf activiteiten ontwikkelen en uitvoeren, levert niet alleen besparingen op, maar vergroot ook de zeggenschap over bestedingen en de uitvoering van werkzaamheden.
Het Plaatselijk Belang wil graag ondersteuning bieden aan bewoners bij het opzetten en uitvoeren van initiatieven. Omdat de oprichting van een dorpscoöperatie hieraan zou kunnen bijdragen, wil het Plaatselijk Belang hierin graag een rol spelen. De organisatie weet echter niet hoe het proces op gang gebracht kan worden en waarmee rekening gehouden moet worden. Daarom is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd:

> **Hoe kunnen de inwoners van Nieuw-Dordrecht gestimuleerd worden gezamenlijk activiteiten te ondernemen die bijdragen aan de sociale samenhang en leefbaarheid in het dorp en welke rol kan de oprichting van een dorpscoöperatie hierin spelen?**

Om deze onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden, zijn diverse onderzoeksactiviteiten opgezet. In de aanloop naar de oprichting van de dorpscoöperatie zijn veel verschillende partijen betrokken, met ieder hun eigen ideeën, wensen en belangen. Om (gezamenlijk) nieuwe ideeën en samenwerkingsvormen te ontwikkelen en succesvol te introduceren, is het goed inzicht te hebben in de bestaande context waarin de beoogde veranderingen ingebed moeten worden. Deze context wordt gevormd door de verschillende perspectieven, ideeën, onderlinge relaties, identiteiten en visies op processen en ontwikkelingen van álle betrokken partijen. Daarom is onder andere een literatuurstudie uitgevoerd naar de zogenaamde *framing*-benadering. Met deze benadering is de bestaande context geanalyseerd en is onderzocht op welke manier partijen elkaar en het verloop van het proces proberen te beïnvloeden en welke consequenties dat mogelijk heeft. In het bijzonder is daarbij gekeken naar de manier waarop de betrokkenen betekenis geven aan het probleem dat voorligt, de onderlinge relaties en eigen identiteit, en het verloop van het onderhandelingsproces.
Op basis van de literatuurstudie zijn interviews gehouden met sleutelfiguren; mensen met bijzondere kennis over Nieuw-Dordrecht en de ontwikkelingen die op het dorp afkomen. Deze sleutelfiguren zijn voorgedragen door het Plaatselijk Belang. Daarnaast is door de onderzoeker een aanvullende selectie gemaakt op basis van tussentijdse resultaten en suggesties van reeds geïnterviewde personen.
Omdat het onderzoek niet losstaat van andere ontwikkelingen, maar hiermee juist sterk verbonden is, is actief geparticipeerd in bijeenkomsten en meegedacht over vervolgstappen. Tijdens bijeenkomsten van de regiegroep (waarin de diverse betrokken organisaties vertegenwoordigd zijn) en de kopgroep (de bewonersgroep geformeerd door STAMM) zijn participerende observaties uitgevoerd en de resultaten van het onderzoek ingebracht om te helpen bij het uitzetten van de strategie. De tussentijdse resultaten zijn ook afzonderlijk besproken met het Plaatselijk Belang, waarbij vooral is gereflecteerd op de eigen positie van de organisatie in het dorp en het proces rondom de oprichting van de dorpscoöperatie.
Hieronder worden per deelvraag de uitkomsten van het onderzoek besproken. Daarna worden de antwoorden op de deelvragen samengebracht om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden. In het volgende hoofdstuk (Hoofdstuk 5) worden op basis van de conclusies een aantal aanbevelingen gedaan.

1. *Welke problemen ervaren de inwoners van Nieuw-Dordrecht op het gebied van sociale samenhang en leefbaarheid en welke oplossingen zien zij hiervoor?*

Uit het onderzoek komt naar voren dat er in Nieuw-Dordrecht diverse problemen spelen die niet of onvoldoende aangepakt worden. Over de omvang en de achterliggende oorzaken lopen de meningen uiteen, maar een aantal problemen leeft sterk onder de bewoners. Op sociaal gebied gaat het om het alcohol- en drugsgebruik en de overlast die veroorzaakt wordt door jongeren. De zorg voor ouderen lijkt vooralsnog niet tot problemen te leiden omdat veel kinderen dichtbij hun ouders wonen en een deel van de zorg op zich nemen. Wat de ruimtelijke inrichting en woonomgeving betreft, wekt vooral het Groene Kruis-gebouw ergernis bij de bewoners. Het gebouw heeft al jaren geen bestemming meer en raakt steeds meer in verval. Verder wordt geconstateerd dat er een sterke verkokering is opgetreden tussen de verenigingen in het dorp. Onderling wordt nauwelijks samengewerkt.
De geïnterviewden zijn allemaal van mening dat de oprichting van een dorpscoöperatie kan bijdragen aan het oplossen van een aantal van de genoemde problemen. Op ruimtelijk gebied zou een dergelijke organisatie het beheer en onderhoud van bepaalde plekken in het dorp op zich kunnen nemen, zoals bijvoorbeeld de begraafplaats. Voor de aanpak van sociale problemen lijkt de oprichting van een dorpscoöperatie minder voor de hand te liggen. In het verleden is bijvoorbeeld door de jeugdsoos en het Sociaal Cultureel Werk meermalen geprobeerd activiteiten voor jongeren te organiseren om de overlast tegen te gaan. Dit bleef zonder succes. Het voorbeeld van Heerendordt, een organisatie voor ouderenzorg, laat echter zien dat activiteiten ook kunnen bijdragen aan de sociale controle. Een organisatie als Chaos in de Venen weet jongeren aan zich te binden door hen een actieve rol te geven in het opzetten van evenementen.
Een dorpscoöperatie zou ook de samenwerking kunnen verbeteren tussen de professionele organisaties en verenigingen die op dit moment al actief zijn in het dorp Deze organisaties hebben een belangrijke rol bij het aanpakken van problemen die bewoners ervaren. In de beleving van bewoners staan de organisaties echter te ver af van het dorp en weten daarom niet goed genoeg wat er speelt.

2. *Welke eigen bijdrage kunnen en willen de inwoners leveren aan het uitvoeren van de oplossingen?*

In Nieuw-Dordrecht zijn veel verschillende verenigingen actief en worden voor en door bewoners diverse activiteiten georganiseerd. Het is echter wel een vaste groep die de verantwoordelijkheid hiervoor op zich neemt. Het risico bestaat dat deze groep wordt overvraagd wanneer zij ook een actieve rol moeten gaan spelen in de dorpscoöperatie. Bovendien is er behoefte aan een frisse wind. Met name van de jongeren in het dorp wordt verwacht dat zij zich inzetten voor de dorpscoöperatie en met nieuwe ideeën komen.
De meeste dorpsbewoners zullen echter niet uit zichzelf met ideeën komen en zich inzetten. Ze moeten actief benaderd worden. Daarbij is het belangrijk dat er concrete ideeën bestaan over de mogelijke activiteiten waar de dorpscoöperatie zich op kan richten. Veel mensen kunnen zich namelijk geen voorstelling maken bij het concept, maar zijn weldegelijk bereid zich in te zetten voor hun dorp. Het opzetten van de projecten in de regiegroep, het 'laaghangende fruit', lijkt dan ook kansrijk. Door met bewoners en andere partijen concreet aan de slag te gaan met de uitvoering van een idee, wordt sneller inzichtelijk wat de consequenties zijn voor ieders eigen rol en inbreng. Wanneer aansluiting gevonden wordt bij de eigen interesse van mensen, zullen ze zich bovendien sneller eigenaar voelen van het probleem en de oplossing.
Uit het onderzoek komt naar voren dat het initiatief voor het oprichten van een dorpscoöperatie bij de inwoners van Nieuw-Dordrecht moet liggen. Wat zij uiteindelijk willen en kunnen bijdragen aan de uitvoering van oplossingen, hangt af van de specifieke context en is het resultaat van onderhandelingen met andere betrokken partijen. Bij de leden van de regiegroep bestaan verschillende beelden bij de insteek van de dorpscoöperatie en het proces dat moet leiden tot de oprichting ervan. Dit hoeft geen probleem te zijn zolang de leden van de regiegroep deze beelden niet aan de bewoners 'opleggen', maar open staan voor onderhandeling met de groep dorpsbewoners die het initiatief neemt. De verschuivingen die zijn opgetreden in de regiegroep laten zien dat er ruimte is voor onderhandeling, zij het dat deze tot nu toe alleen heeft plaatsgevonden tussen de leden onderling.
De onderlinge relaties tussen de dorpsbewoners kunnen belangrijke consequenties hebben voor slagingskans van een dorpscoöperatie, zo blijkt uit het onderzoek. Er lijkt sprake van een historisch gegroeide tweestrijd in het dorp. Hierdoor krijgen bewoners mogelijk het idee dat ze een keuze moeten maken voor het ene of het andere kamp.

In de kopgroep voor het Activerende Bewonersonderzoek nemen de bewoners duidelijk het voortouw in het bepalen van de insteek. Ze lijken zich eigenaar te voelen van het proces en trekken de verantwoordelijkheid voor de uitvoering naar zich toe. Het is echter onduidelijk of deze groep ook het voortouw gaat nemen in het verdere proces rondom de dorpscoöperatie.

3. Hoe kunnen de inwoners van Nieuw-Dordrecht zichzelf organiseren zodat wensen, ideeën en initiatieven op elkaar worden afgestemd en voor de bewoners meerwaarde gecreëerd wordt?

Op basis van het uitgevoerde onderzoek kan niet worden vastgesteld welke organisatievorm het beste past. Binnen het huidige proces wordt onder meer gesproken van een 'dorpscoöperatie' en een 'dorpsbedrijf'. Door de betrokken partijen worden ideeën uitgewisseld, maar een concrete invulling van deze begrippen ontbreekt tot nu toe.

Welke organisatievorm het beste past, hangt onder andere af van de activiteiten die de bewoners op willen pakken. Duidelijk is wel dat bij de uitvoering van activiteiten op sociaal gebied de voorkeur uitgaat naar een informele organisatievorm. In dit verband wordt vaak verwezen naar het informele karakter van *noaberschap*. De zorg voor buren, familie of vrienden is geen plicht vanuit een formele organisatie, maar mensen voelen zich hiervoor wel verantwoordelijk. Uit het onderzoek komt het beeld naar voren dat veel inwoners in Nieuw-Dordrecht al zorg verlenen op deze informele manier. Wanneer grotere groepen nodig zijn voor de uitvoering van activiteiten, wordt een formele structuur wel als noodzakelijk gezien.

Een dorpscoöperatie kan bijdragen aan het afstemmen van activiteiten van verschillende organisaties en bewoners(groepen). Deze afstemming lijkt nu grotendeels te ontbreken. De coöperatie moet dan ook geen nieuwe organisatie worden die concurreert met (de activiteiten van) de bestaande organisaties. De nadruk zou vooral moeten komen te liggen op het aanbrengen van structuur, zodat organisaties van elkaar weten waar ze mee bezig zijn, wat er speelt in het dorp en wat ze voor elkaar kunnen betekenen.

4. Welke ondersteuning is nodig voor het organiseren en uitvoeren van (gezamenlijke) activiteiten en hoe kan deze worden georganiseerd?

De aanwezigheid van een groot aantal verenigingen en de uitvoering van diverse activiteiten en initiatieven laten zien dat er in Nieuw-Dordrecht veel organiserend vermogen aanwezig is. De financiering voor activiteiten is afkomstig van verschillende bronnen. Sommige activiteiten staan op zichzelf of worden uit eerdere inkomsten betaald. Emmen Revisited wordt gezien als een belangrijke en toegankelijke organisatie voor financiële ondersteuning. De verwachting is echter dat op termijn minder geld vanuit de Gemeente beschikbaar komt. Hierdoor zullen activiteiten meer aangewezen worden op directe inkomsten.

Met name de ondersteuning van de dorpscoördinator bij het organiseren van activiteiten wordt gewaardeerd. Hij beschikt over een breed netwerk en heeft kennis over regels en subsidies bij de Gemeente Emmen. Op deze manier kan hij de toegang van bewoners(groepen) tot de benodigde (financiële) middelen vergroten. De huidige rol en waardering voor de dorpscoördinator bewijst de waarde van een contactpersoon met een breed netwerk en de nodige kennis. Ook voor de lange termijn is dergelijke ondersteuning door een of meerdere contactpersonen noodzakelijk.

De kans is groot dat de toekomstige activiteiten van bewoners raakvlakken vertonen met de activiteiten van organisaties die al in het dorp actief zijn. Wanneer dat het geval is, kan samenwerking met de betreffende organisatie(s) gezocht worden. Op deze manier wordt een onderhandelingssituatie gecreëerd waarin een nieuwe afweging gemaakt moet worden wie waarvoor verantwoordelijk is. De projecten die in de regiegroep worden opgezet, onder andere met Staatsbosbeheer, zijn hiervan een goed voorbeeld. Het initiatief voor het uitvoeren van de werkzaamheden ligt bij de bewoners en lokale ondernemers, maar dit kan niet zonder de steun van Staatsbosbeheer. Daarom zal tussen de betrokken partijen eerst moet worden onderhandeld over de invulling van de werkzaamheden.

Tot slot
De hoofdvraag van het onderzoek luidt:

> **Hoe kunnen de inwoners van Nieuw-Dordrecht gestimuleerd worden gezamenlijk activiteiten te ondernemen die bijdragen aan de sociale samenhang en leefbaarheid in het dorp en welke rol kan de oprichting van een dorpscoöperatie hierin spelen?**

Uit de interviews met de sleutelfiguren, participerende observaties tijdens bijeenkomsten en informele gesprekken met bewoners blijkt dat veel sociale en economische meerwaarde gecreëerd kan worden door de samenwerking tussen organisaties en verenigingen te verbeteren. Partijen die op dit moment al actief zijn in Nieuw-Dordrecht richten zich volgens de geïnterviewde sleutelfiguren teveel op hun eigen belangen en werkzaamheden. Door onderling afstemming te zoeken, wordt meer inzichtelijk waar iedereen mee bezig is, wat er speelt in het dorp en wie welke bijdrage kan leveren aan het oplossen van problemen.
De bewoners constateren zelf dat er in het dorp diverse problemen spelen. In sommige gevallen wordt de verantwoordelijkheid bij de professionele organisaties gelegd, maar bewoners zien ook mogelijkheden om zelf zaken op te pakken. Het initiatief voor het opzetten van activiteiten moet dan ook vanuit de bewoners zelf komen. Zij moeten zich eigenaar voelen van het probleem én de oplossing. Wanneer de druk van buiten komt, bijvoorbeeld vanuit Emmen Revisited of de Gemeente Emmen, kan dit zelfs averechts werken.
Om andere bewoners te betrekken, zullen deze actief benaderd moeten worden met concrete ideeën. In Nieuw-Dordrecht treden mensen namelijk niet snel op de voorgrond. Bovendien, het concept van een ‘dorpscoöperatie’ of ‘dorpsbedrijf’ is bij de meeste bewoners niet bekend en ze kunnen zich hier vaak geen voorstelling bij maken. Wanneer ideeën concreet zijn, is het voor bewoners makkelijker voor te stellen wat voor hen de consequenties en mogelijkheden zijn. Pas dan wordt duidelijk of er voor de ideeën daadwerkelijk draagvlak is.
Door met concrete ideeën te komen, kan een onderhandelingssituatie gecreëerd worden met andere partijen. Pas dan wordt duidelijk wat een initiatief betekent voor alle betrokkenen. Dit is noodzakelijk om een inhoudelijke discussie te kunnen voeren over wie waarvoor verantwoordelijkheid moet nemen.

5 Aanbevelingen

In dit hoofdstuk zijn op basis van de onderzoeksresultaten, conclusies en andere observaties tijdens het proces een aantal aanbevelingen geformuleerd voor het Plaatselijk Belang Nieuw-Dordrecht en de andere betrokken partijen. De aanbevelingen hebben betrekking op de positie van het Plaatselijk Belang en het proces rondom de oprichting van de dorpscoöperatie. Belangrijke uitgangspunten in dit zoekproces zijn het verkrijgen van inzicht in de bestaande context (perspectieven, ideeën, onderlinge relaties, identiteiten en visies op processen en ontwikkelingen van de betrokken partijen), het reflecteren hierop en het bijstellen van de strategieën. De onderstaande aanbevelingen bieden hiervoor een startpunt. Elke aanbeveling is voorzien van een nadere toelichting.

1. **Begin met het versterken van bestaande netwerken.**
   Het versterken van de relaties tussen organisaties die in en om het dorp actief zijn, kan al op korte termijn winst opleveren en bijdragen aan het slagen van de dorpscoöperatie. In Nieuw-Dordrecht wordt tussen de verenigingen weinig samengewerkt. Van andere organisaties wordt verweten dat ze op een te grote afstand van het dorp staan. De onderlinge relaties kunnen versterkt worden door elkaar te informeren over de eigen activiteiten en verwachtingen ten aanzien van elkaar uit te spreken. Partijen hoeven zich niet alleen te richten op het behalen van de eigen doelen, maar kunnen ook bijdragen aan die van anderen.

2. **Zorg voor voldoende dwarsverbanden tussen sporen.**
   Wanneer vanuit de regiegroep en de kopgroep verschillende sporen uitgezet worden, is het van belang voor goede dwarsverbanden te zorgen. Op voorhand kunnen processen complementair lijken, maar in de praktijk volgen ze een eigen, soms onvoorspelbare dynamiek. Het is aan de vertegenwoordigers van de betrokken partijen gezamenlijk om verantwoordelijkheid nemen in het delen van relevante informatie. Verschillende initiatieven en netwerken kunnen elkaar versterken, maar kunnen er ook toe leiden dat de bewoners door de bomen het bos niet meer zien en daardoor gelaten gaan reageren op pogingen ze ergens bij te betrekken.

3. **Begin met kleinschalige initiatieven en vertaal deze in concrete activiteiten.**
   Het is voor veel bewoners moeilijk zich een voorstelling te maken wat een dorpscoöperatie inhoudt. Door te beginnen met kleinschalige initiatieven, wordt de haalbaarheid vergroot en kan de organisatie groeien. Belangrijk is het aangaan van een gezamenlijk leerproces. Zo wordt gaandeweg duidelijk welke organisatievorm het meest geschikt is; vorm volgt inhoud.
   Door concrete activiteiten te benoemen, weten andere partijen wat dit voor hun eigen rol en inbreng betekent. Hierdoor kan een concrete onderhandelingssituatie gecreëerd worden om te komen tot een nieuwe verdeling in wie wat doet. Ook wordt op deze manier duidelijk welke (kennis)vragen er bij de betrokkenen daadwerkelijk liggen. Concrete initiatieven worden eenvoudiger opgepakt dan verregaande ambities waar veel mensen zich weinig bij kunnen voorstellen. Dat maakt ze terughoudend en afwachtend.
   Het oprichten van een dorpscoöperatie moet voor de betrokken partijen dan ook geen doel op zich worden, maar een mogelijk middel om bepaalde doelen te bereiken. Het formaliseren van bestaande initiatieven van bewoners en normen die zij hanteren (zoals het noaberschap), zorgt er ook voor dat de betekenis van deze initiatieven en normen verandert. Dit hoeft niet altijd positief te zijn. De inwoners van Nieuw-Dordrecht willen graag iets voor elkaar doen, zo blijkt, maar als dit als een verplichting wordt gezien die vanuit een formele organisatie wordt 'opgelegd', schiet de oprichting van een dorpscoöperatie het doel voorbij.

4. **Ondersteun initiatieven van anderen.**
   De oprichting van een dorpscoöperatie is een proces van de lange adem, zeker wanneer er veel verschillende partijen bij betrokken zijn met ieder hun eigen ideeën, wensen en belangen.
   In Nieuw-Dordrecht is veel organiserend vermogen aanwezig. Bewoners ondernemen op dit moment ook zelf plannen om hun eigen leefomgeving te verbeteren, zonder dat ze zich in een dorpscoöperatie georganiseerd hebben. Waar nodig en gewenst, kunnen het Plaatselijk Belang

en andere partijen elkaar nu al ondersteunen in het realiseren van plannen. Dit kan de sociale cohesie in het dorp versterken en bijdragen aan de zichtbaarheid. De positieve ervaringen met de dorpscoördinator laten zien dat mensen hieraan behoefte hebben en dat ze dergelijke hulp erg waarderen.

5. **Laat zien wat met de inbreng van bewoners en organisaties gedaan is.**
De activiteiten van het Plaatselijk Belang zijn niet voor alle bewoners van Nieuw-Dordrecht zichtbaar. Ook blijkt dat er behoefte is aan meer openheid en ruimte voor inbreng in de besluitvorming. Door meer transparantie te bieden over het besluitvormingsproces, kan het vertrouwen van andere partijen in het Plaatselijk Belang versterkt worden. Uiteraard moet daarbij ruimte geboden worden voor discussie over de inrichting van het besluitvormingsproces en het maken van (nieuwe) afspraken hierover. Verder is het voor de eigen zichtbaarheid goed om aan andere partijen te laten zien wat er met hun inbreng in het besluitvormingsproces is gedaan.

6. **Voorkom dat bestaande tegenstellingen in het dorp versterkt worden.**
Plaatselijk Belang, maar ook andere partijen moeten zich bewust zijn van de consequenties die hun acties kunnen hebben. Bestaande tegenstellingen kunnen onbedoeld versterkt worden. Hierdoor wordt het op de lange termijn moeilijker om samenwerking (op het niveau van het dorp) te zoeken. Daarom is het goed te reflecteren op de conflicten die spelen, de eigen positie daarin en de consequenties van het eigen handelen.

7. **Reflecteer op het eigenaarschap van het proces dat moet leiden tot de oprichting van de dorpscoöperatie.**
Uit het onderzoek komt naar voren dat het eigenaarschap van het proces zou moeten liggen bij een groep dorpsbewoners. Het Plaatselijk Belang is weliswaar de belangenvertegenwoordiger van de inwoners van Nieuw-Dordrecht, maar wordt niet gezien als de meest geschikte trekker voor het proces. De leden van het Plaatselijk Belang zouden daarom moeten reflecteren op de mogelijke consequenties van hun betrokkenheid. De oprichting van een dorpscoöperatie is een mooie gelegenheid om zich te profileren en de zichtbaarheid te vergroten. De leden van het Plaatselijk Belang moeten dan wel bereid zijn hier gezamenlijk tijd en energie in te steken. Het is goed te onderzoeken wat de consequenties zijn als het Plaatselijk Belang niet het voortouw neemt en wat daarbij de mogelijkheden zijn om de eigen doelen toch te bereiken. Ervaringen elders laten zien dat, hoe meer initiatief een organisatie naar zich toetrekt, hoe passiever anderen worden. Plaatselijk Belang moet dus ook zaken uit handen durven te geven. In de kopgroep is veel energie aanwezig onder de betrokken bewoners (de kopgroepleden). Het proces voor de oprichting van de dorpscoöperatie, dat door het Plaatselijk Belang geïnitieerd is, zou door hen voortgezet kunnen worden. Het Plaatselijk Belang zou zich dan op korte termijn kunnen richten op het verbeteren van de samenwerking met/tussen de bestaande organisaties en verenigingen in het dorp. Vanwege de relatie met Emmen Revisited en de rol in het Dorpsteam kan het Plaatselijk Belang meedenken over de uitvoering van de gestelde doelen en maatregelen in het Dorpsprogramma en de relatie leggen met initiatieven/organisaties in het dorp. Op deze manier wordt ook actief een vervolg gegeven aan het Dorpsprogramma en de energie die daarin is gestoken.

Literatuurlijst

Aalvanger, A., & Beunen, R. (2011). *Dorpsidentiteit: op zoek naar eenheid in verscheidenheid. Vijf methoden waarmee dorpsbewoners hun dorpsidentiteit expliciet kunnen maken.* Wageningen: Wageningen UR (University & Research centre), Wetenschapswinkel.

Bruijn, de, J. A., ten Heuvelhof, E. F., in 't Veld, R. J., & Prins, C. (2002). *Procesmanagement : over procesmanagement en besluitvorming*. Schoonhoven: Academic Service.

Dewulf, A., Gray, B., Putnam, L., Lewicki, R., Aarts, N., Bouwen, R., & van Woerkum, C. (2009). Disentangling approaches to framing in conflict and negotiation research: A meta-paradigmatic perspective. *Human Relations, 62*(2), 155-193.

Hajer, M., & Zonneveld, W. (2000). Spatial planning in the network society - Rethinking the principles of planning in the Netherlands. *European Planning Studies, 8*(3), 337-355.

Melucci, A. (1996). *Challenging codes : collective action in the information age*. Cambridge [etc.]: Cambridge University Press.

North, D. C. (2006). *Understanding the process of economic change*: Academic Foundation.

Yang, K. F. (2006). Trust and citizen involvement decisions - Trust in citizens, trust in institutions, and propensity to trust. *Administration & Society, 38*(5), 573-595.

Wageningen UR, Wetenschapswinkel
Postbus 9101
6700 HB Wageningen
T (0317) 48 39 08
E wetenschapswinkel@wur.nl

www.wageningenUR.nl/wetenschapswinkel

Wageningen UR (University & Research centre) ondersteunt met de Wetenschapswinkel maatschappelijke organisaties als verenigingen, actiegroepen en belangenorganisaties. Deze kunnen bij ons terecht met onderzoeksvragen die een maatschappelijk doel dienen. Samen met studenten, onderzoekers en maatschappelijke groepen maken wij inspirerende onderzoeksprojecten mogelijk.